

Vergaderjaar 2000–2001

27 655

Verslag 2000

Nr. 2

VERSLAG

Inhoud

	Voorwoord	5	5	Internationale activiteiten	34
			5.1	Contact met zusterorganisaties	34
1	Missie: toetsen en verbeteren	8	5.2	Rol binnen de rekenkamer gemeenschap	36
			5.3	Externe controleurschappen	37
2	Werkzaamheden in Nederland	10	5.4	Na 2000	38
2.1	Rechtmatigheidsonderzoek bij het Rijk	10			
2.2	Rechtmatigheidsonderzoek bij instellingen	14	6	De virtuele wereld	39
2.3	Doelmatigheidsonderzoek bij het Rijk	16	6.1	Een veranderende overheid	39
2.4	Doelmatigheidsonderzoek bij instellingen	20	6.2	Verkenning van het nieuwe werkkterrein	39
2.5	VBTB: nieuwe manier van begroten en verantwoorden	21	6.3	Controle van geautomatiseerde systemen	40
2.6	Rekenkamers bij lagere overheden	23	6.4	Informatiehuishouding Rekenkamer	41
2.7	Na 2000	26	6.5	Rekenkamer als digitaal kenniscentrum	42
			6.6	Na 2000	43
3	Nederlandse Antillen, Aruba en Nederland	27			
3.1	Protocol voor samenwerking	27	7	Bedrijfsvoering	44
3.2	Activiteiten	27	7.1	Organisatie van de Algemene Rekenkamer	44
3.3	Solidariteitsfonds	27	7.2	Algemene Rekenkamer als werkgever	46
3.4	Na 2000	28	7.3	Communicatie	47
			7.4	Kwaliteit en betrouwbaarheid	48
4	Het werkkterrein Europa	29	7.5	Tijdsbesteding	49
4.1	Controle van EU-gelden in Nederland	29	7.6	De onderzoeken	49
4.2	Samenwerking met nationale rekenkamers in de EU	31	7.7	Interne bedrijfsvoering van de Rekenkamer	50
4.3	Ondersteuning rekenkamers kandidaat-lidstaten	32	7.8	Financiën	51
4.4	Na 2000	33			
			Bijlage	Publicatie en parlementaire behandeling van Rekenkameronderzoek in 2000	53

VOORWOORD

De eerste Hollandse Rekenkamer werd in 1447 opgericht. Ze bestond uit twee rekenmeesters en een auditeur, die de kunst van het controleren van Vlaamse collega's hadden geleerd. De Rekenkamer markeerde een vernieuwing in het Hollandse openbaar bestuur. Bourgondische hertogen hoopten zo greep te krijgen op de inkomsten binnen de bestuurlijke lappendeken die de graafschappen Holland en Zeeland toen waren. Of het ook het gewenste resultaat had? Er werd in ieder geval minder gesjoemeld, zo leren we uit de vuistdikke dissertatie *De staat van dienst* van historicus dr. M. Damen.¹ En – ook niet onbelangrijk – de burgerij protesteerde heftig toen in 1463 de opheffing van de Rekenkamer dreigde.

Controle van de publieke administratie is door de eeuwen heen de belangrijkste functie van de Rekenkamer gebleven. Maar was het openbaar bestuur vijfhonderd jaar geleden al complex, tegenwoordig is het dat nog veel meer. Nationaal gezien bestaat de overheid voor een groot deel uit een onoverzichtelijk netwerk van organisaties, instellingen en andere overheden die publiek geld onder hun hoede hebben: het publieke domein. En in internationaal perspectief heeft onze overheid te maken met een toenemende invloed van de Europese Unie en zijn complexe wet- en regelgeving. Bovendien is onze overheid onderdeel van een grotendeels digitaal netwerk waarbinnen een groeiend aantal nationale overheden met elkaar verbonden zijn en zoeken naar mogelijkheden om corruptie te voorkomen, de privacy van de wereldburger te beschermen en controle te behouden.

Hoe geven we als Rekenkamer tegen deze achtergrond van een zich steeds verder uitdijend publiek domein invulling aan onze missie: het toetsen en verbeteren van het functioneren van de overheid? Het moge duidelijk zijn dat ons controleterrein veel complexer en minder doorzichtig is geworden en dat onze werkzaamheden zich daardoor veel verder uitstrekken dan het puur afvinken van de Rijksrekening. In toenemende mate zullen we onze methoden moeten aanpassen aan de veranderingen die de informatie- en communicatietechnologie (ICT) teweegbrengt, en onze aandacht moeten uitbreiden naar organisaties en instellingen buiten de overheid, naar Europa en verder.

Met de inhoud en de vorm van dit verslag laten we zien hoe we in 2000 aan onze missie hebben gewerkt, met meer dan onderzoek alleen. In de eerste plaats in eigen land. Nederland kan trots zijn op de publieke administratie van het Rijk. De inkomsten zijn voor bijna honderd procent rechtmatig, de uitgaven voor honderd procent. Wel hebben we dit jaar op basis van verschillende onderzoeken gesteld dat organisaties en instellingen die publiek geld krijgen, zich beter moeten verantwoorden over de besteding van dat geld. Departementen moeten daarop toezien. Een goed voorbeeld zijn de ziekenfondsen. Zij geven publiek geld uit. Maar wat weten we over de rechtmatigheid? In 2000 hebben we onder meer het moderniseringstraject van toezichthouders in de zorg gevolgd en hebben we aanbevelingen gedaan voor de verbetering van het systeem van verantwoording en toezicht in de zorg. Met ons doelmatigheidsonderzoek proberen we in te spelen op issues van de tijd. We onderzoeken beleid dat direct gevolgen heeft voor de burger en zoeken naar die terreinen waar behoefte is aan informatie en opheldering. Een van de onderzoeken in 2000 ging over de uitvoering van de destructiewet. We hebben laten zien dat de voedselveiligheid niet altijd gegarandeerd is.

¹ Damen, M. (2000). *De staat van dienst. De gewestelijke ambtenaren van Holland en Zeeland in de Bourgondische periode (1425–1482)*. Hilversum, 2000. ISBN 90-70403-47-1.

De voorbereidingen op de komst van de euro volgen we ook op de voet. Het laatste onderzoek in een reeks van vier verschijnt tegelijk met dit verslag. De burger staat daarin centraal. We hebben onderzocht of er problemen te verwachten zijn op drie terreinen die de burger rechtstreeks raken: de daadwerkelijke omwisseling van gulden in munten, de bijstandsuitkeringen en de huursubsidie. De laatste twee onderwerpen waren nog niet op orde. Met ons onderzoek hopen we te bereiken dat de instanties die verantwoordelijk zijn voor een «soepele landing van de euro» er tijdig nog net even een schepje bovenop doen.

Het Koninkrijk der Nederlanden telt nog twee Algemene Rekenkamers: die van de Nederlandse Antillen en die van Aruba. In 2000 hebben de drie zusterinstituten een protocol ondertekend, dat de basis biedt voor samenwerking. Er wordt meteen een vliegende start gemaakt met een gezamenlijke bijeenkomst van de drie Colleges in maart 2001.

Kijken we naar onze werkzaamheden in Europa. Jaarlijks dragen Nederlandse burgers zo'n 12 miljard gulden (5,5 miljard euro) af aan de Europese Unie. Omgekeerd komt er geld uit Europa in de vorm van Europese subsidies voor sociale projecten, ondersteuning van boerenbedrijven en ontwikkeling van nieuwe technologieën. Aangezien het om publiek geld gaat, moet ook goed gecontroleerd worden wat daarmee gebeurt. Dat is een taak voor nationale rekenkamers. Wij hebben het afgelopen jaar verschillende onderzoeken op dit terrein gedaan. Daarmee hebben we laten zien dat de Nederlandse regering nog steeds te weinig zicht heeft op de vraag of Europese subsidies in Nederland wel juist en nuttig worden besteed. Overigens is dit een probleem dat in meer lidstaten speelt. Samen met de Europese Rekenkamer streven de nationale rekenkamers van de landen van de Europese Unie er uiteindelijk naar dat ook de Europese rekening voor honderd procent klopt.

Verleggen we de blik over de grenzen van Europa heen. De Nederlandse regering beschouwt controle van overheidsfinanciën als een belangrijk element van ontwikkelingssamenwerking. Vanuit de gedachte van *good governance* werken ontwikkelingslanden hard aan de oprichting of versterking van nationale rekenkamers. Er gaat veel geld naar ontwikkelingslanden, en een goed functionerende rekenkamer is een belangrijk instrument om zicht te hebben of dat geld wel goed besteed wordt. Instellingen als de Wereldbank hebben er belang bij dat rekenkamers in ontwikkelingslanden ondersteuning krijgen. Wij participeren in het ontwikkelingshulpprogramma van Intosai, de wereldorganisatie van rekenkamers. Het afgelopen jaar hebben we weer verschillende projecten uitgevoerd met Engelstalige Afrikaanse landen.

Het werkterrein van de Algemene Rekenkamer breidt zich nog steeds uit. Het blijkt in toenemende mate méér te bestrijken dan alleen haar controleterrein. Zo brengen de ICT-ontwikkelingen ons in «de virtuele wereld». Juist onze positiebepaling binnen deze wereld zal de komende jaren veel aandacht en bezinning vragen; een besef dat ongeveer universeel is. Dat geldt zowel voor onze controlewerkzaamheden als voor onze eigen deelname aan die virtuele wereld. De ICT verandert namelijk niet alleen ons onderzoeksterrein en daarmee onze controlemethoden en

technieken. Wij veranderen er zelf ook door. Willen we als Rekenkamer effectief blijven, dan zullen we ons ook op nieuwe manieren van communicatie moeten bezinnen.

Saskia J. Stuiveling,
president Algemene Rekenkamer

1 MISSIE: TOETSEN EN VERBETEREN

Het is de taak van de Rekenkamer om het functioneren van de overheid en van organisaties die met het Rijk verbonden zijn te toetsen. Zo probeert de Rekenkamer bij te dragen aan het verbeteren van de overheid. In 2000 heeft de Rekenkamer vooral ingezet op het verbeteren van de *effectiviteit* van het onderzoek.

Onafhankelijk

De Rekenkamer begint haar werk pas *nadat* de regering een beslissing heeft genomen. Ze is dus geen beleidsadviseur. Ze is ook in andere opzichten onafhankelijk van de regering en het parlement: ze bepaalt zelf wat ze onderzoekt, hoe ze dat doet en wat ze daarvan op welk moment in de openbaarheid brengt.

Beschaafde waakhond

De meeste Nederlandse burgers zien de Rekenkamer als een beschaafde waakhond van de democratie. De Rekenkamer past op de portemonnee van de overheid en zorgt ervoor dat de regering zorgvuldig omgaat met «onze belastingcenten».

Met de resultaten van haar onderzoek, de conclusies en aanbevelingen geeft de Rekenkamer degenen die verantwoordelijk zijn voor het reilen en zeilen van de onderzochte instantie materiaal in handen om verbeteringen door te voeren.

Missie

In de Comptabiliteitswet – de wet die het beheer van het geld van de staat regelt – staat omschreven welke taak de Rekenkamer heeft: bij alle ministeries te controleren of het binnenkomende geld, zoals belastingen, premies en heffingen, volgens de regels is geïnd en of het uitgaande geld besteed is aan de doelen waarvoor het volgens de begroting bestemd was.

De manier waarop de Rekenkamer aan deze taak inhoud wil geven, heeft zij tot uitdrukking gebracht in haar missie: *De Rekenkamer heeft als doel het functioneren van het Rijk en de daarmee verbonden organen te toetsen en te verbeteren. Zij voorziet daartoe de regering, de Staten-Generaal en degenen die verantwoordelijk zijn voor de gecontroleerde organen van op onderzoek gebaseerde informatie. Deze informatie bestaat uit onderzoeksbevindingen, oordelen en aanbevelingen over organisatie, beheer en beleid. Objectiviteit, betrouwbaarheid en bruikbaarheid ziet de Rekenkamer als belangrijkste kenmerken van haar producten. Onafhankelijkheid en doelmatigheid ziet zij als belangrijkste kenmerken van haar productieproces.*

Collegeprogramma

Het College heeft in 1998 op basis van de missie een strategisch programma voor een periode van vijf jaar opgesteld. Daarbij zijn de volgende doelen gesteld:

Nationaal

- streven naar honderd procent rechtmatigheid van de inkomsten en uitgaven van de overheid;
- onderzoek naar de kwaliteit van begrotingsonderbouwing, beleidsinformatie en verantwoording;
- intensiveren van het doelmatigheidsonderzoek op de terreinen: veiligheid, inkomen, zorg, onderwijs, wonen en milieu;
- inzicht krijgen in de controle op publiek geld in instellingen buiten de

overheid, vooral in de sectoren sociale zekerheid, arbeidsvoorziening, politie, ziektekosten, onderwijs, omroepbestel.

Europa

- zicht krijgen op het financieel beheer van Europese geldstromen.

Internationaal

- bijdragen aan good governance in ontwikkelingslanden;
- internationaal toetsen van ideeën van de Rekenkamer.

Strategische heroriëntatie

Wat strategieontwikkeling betreft was 2000 een belangrijk jaar voor de Rekenkamer. Onder de titel *Met het oog op effect: meer dan onderzoek alleen* is er een intern proces op gang gebracht waarbij alle medewerkers van de Rekenkamer betrokken zijn. Doel van deze strategische heroriëntatie is het verkennen van de mogelijkheden en onmogelijkheden om de effectiviteit van de Rekenkamer te vergroten. De organisatie discussieerde over vragen als «Hoe kan de Rekenkamer langs nieuwe wegen effectiever zijn in het bijdragen aan verbeteringen van het functioneren van de overheid?» En: «Hoe kunnen producten en kennis zichtbaarder worden voor burgers en relevante organisaties van belanghebbenden?»

Virtueel discussieplatform

Najaar 2000 hebben Rekenkamermedewerkers binnen een virtueel discussieplatform getiteld «Kamer van de toekomst» met elkaar van gedachten gewisseld over de toekomst van de Rekenkamer (zie ook hoofdstuk 6). Uit die discussie komt een ideaalbeeld naar voren van een open, participerende Rekenkamer, die dicht bij de burger staat. Een Rekenkamer die een brede doelgroep, waarvan ook belangengroeperingen deel uitmaken, bedient. Een Rekenkamer die niet alleen oordelen velt maar ook veel informatie beschikbaar stelt en die heel nadrukkelijk een functie heeft als «transparantmaker» van het openbaar bestuur, onder meer door middel van internet. Een Rekenkamer die permanent aanwezig is als hoeder van de publieke zaak en die een factor van belang is binnen de «lerende overheid». Een Rekenkamer die in internationaal verband samenwerkt met andere rekenkamers. En een Rekenkamer ten slotte, als wegbereider op de digitale snelweg.

2 WERKZAAMHEDEN IN NEDERLAND

Zoals ieder jaar heeft de Rekenkamer in 2000 de financiële verantwoordingen van de ministeries beoordeeld. De doelen van het rechtmatigheidsonderzoek lagen dit jaar echter ook op een ander vlak: het realiseren van «de dag van de verantwoording» op de derde woensdag van mei. Het doelmatigheidsonderzoek van de Rekenkamer, waarin gekeken wordt in hoeverre het ingezette belastinggeld bijdraagt aan oplossingen van maatschappelijke problemen, leverde in 2000 twee spraakmakende rapporten op: over de Betuweroute en over de destructie van dierlijk afval.

2.1 Rechtmatigheidsonderzoek bij het Rijk

In de Comptabiliteitswet is vastgelegd dat de Rekenkamer ieder jaar moet controleren of de uitgaven en ontvangsten van het Rijk in het voorafgaande jaar rechtmatig zijn geweest. «Rechtmatig» wil zeggen dat de inkomsten (belastingen, premies, heffingen) volgens de regels zijn geïnd en dat het geld is besteed zoals in de begroting stond aangegeven. Het doel: 100% rechtmatigheid van alle ontvangsten en uitgaven, is de afgelopen jaren steeds zo goed als gehaald – met een score van 99,8 respectievelijk 99,5%. Aan de hand van haar beoordeling van de financiële verantwoordingen van ministeries, agentschappen en fondsen komt de Rekenkamer uiteindelijk tot de goedkeuring van de Rijksrekening. Wanneer ook maar één onderdeel van een financiële verantwoording niet goedgekeurd kan worden, moet de goedkeuring van de Rijksrekening worden uitgesteld tot alles in orde is gebracht. Tot nu toe is dat nog nooit gebeurd, maar in 2000 heeft het weinig gescheeld.

Er mag geen schakel missen

De financiële verantwoording van de Rijksgebouwendienst bleek dit jaar aanvankelijk te ontbreken. De Rijksgebouwendienst is altijd een onderdeel geweest van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM), maar de positie van de dienst is per 1 januari 1999 veranderd in een agentschap. Bij de oprichting van een agentschap hoort een openingsbalans te worden gemaakt, zodat de financiële startpositie duidelijk is. Op zo'n openingsbalans staat onder andere de waarde van alle bezittingen. Voor de Rijksgebouwendienst betekende dat, dat van alle gebouwen die zij beheert, de waarde getaxeerd moest worden. Een omvangrijk karwei, dat ten tijde van het rechtmatigheidsonderzoek van de Rekenkamer nog in volle gang was. Geen openingsbalans betekende geen financiële verantwoording van de Rijksgebouwendienst, met als gevolg een onvolledige verantwoording van het Ministerie van VROM en dus: een «gat» in de Rijksrekening, waardoor de Rekenkamer haar goedkeuring zou moeten uitstellen. Doordat zowel het Ministerie van Financiën als het Ministerie van VROM extra mensen inzetten en de Rekenkamer haar controle in een recordtijd afwerkte, kon de Rijksrekening 1999 in 2000 toch worden goedgekeurd.

Comptabiliteitswet artikel 63: bevoegdheden van de Rekenkamer

In artikel 63 van de Comptabiliteitswet is geregeld dat een minister overleg moet voeren met de Rekenkamer als hij van plan is een wetsvoorstel in te dienen dat gevolgen heeft voor de bevoegdheden van de Rekenkamer. Bijvoorbeeld over de instelling van een zelfstandig bestuursorgaan. In deze «artikel 63-overleggen» gaat het niet alleen over controlebevoegdheden, maar ook over de afstemming van taken en bevoegdheden tussen de minister en de nieuwe instelling, het financieel beheer, de doelmatigheid van de taakuitvoering en het inlichtingenrecht van de minister.

In 2000 is 24 keer met de Rekenkamer overlegd, meestal in verband met de oprichting van een stichting, soms naar aanleiding van een nieuwe wet of regeling. Vijfmaal werd met het overleg te laat begonnen: de stukken lagen al bij de Raad van State of de Staten-Generaal.

De Rekenkamer heeft voor alle gevallen tussen 1992 en 2000 waarin overleg met de Rekenkamer verplicht was (100 in totaal) bekeken of het overleg op tijd werd gevoerd en of de adviezen zijn opgevolgd. Tweederde van de opmerkingen over de controle- en verantwoordingsstructuur heeft de minister overgenomen. In 20% van de gevallen verzuimden ministers om met de Rekenkamer te overleggen. In 40% van de gevallen werden de stukken te laat aan de Rekenkamer voorgelegd.

Overigens is er verschil van mening over de noodzaak van overleg voordat een wet of regeling naar de Raad van State of de Kamer gaat. De Rekenkamer vindt dat dit moet gebeuren bij iedere regelgeving die haar taken en bevoegdheden raakt, ook als ze zelf niet in de regeling wordt genoemd. De ministers denken daar soms anders over.

Ook het financieel beheer moet op orde zijn

Het gaat er niet alleen om of aan het eind van het jaar de financiële verantwoordingen kloppen. De Rekenkamer vindt dat ook het financieel beheer van het publieke geld op orde moet zijn, zodat altijd te volgen is wat er met het geld gebeurt. Het gaat dan om vragen als: zijn er goede regels, kennen de mensen die regels, worden de regels aangepast als de situatie verandert, zijn er controles ingebouwd, werken de geautomatiseerde systemen naar behoren?

De Rekenkamer heeft een aantal jaren geleden een inventarisatie gemaakt van alle punten die volgens haar belangrijk zijn voor een goed financieel beheer, bij elkaar dertien punten. In het rechtmatigheidsonderzoek van 2000 (over het jaar 1999) zijn de vijf belangrijkste onderzocht. De overige punten staan nog even in de koelkast, in afwachting van de uitkomsten van de discussie rondom de verbreding van het begrip «financieel beheer» naar «bedrijfsvoering». In een «mededeling over de bedrijfsvoering» zouden de ministers zich dan jaarlijks verantwoorden over de kwaliteit van de bedrijfsvoering op hun ministeries. Zo'n mededeling geeft aan dat de bedrijfsvoering op een aantal punten gecheckt en in orde is. Welke punten dat precies zijn, en of elk ministerie dezelfde punten hanteert, is nu nog in discussie.

Vijf onderdelen van het financieel beheer

De vijf onderdelen van het financieel beheer die de Rekenkamer in 2000 onderzocht zijn:

- de accountantscontrole;
- de beschrijving van de administratieve organisatie en het actueel houden van die beschrijving;
- de automatisering;
- de financiële functie;
- de informatievoorziening en kengetallen.

Uit de discussies die in 2000 zijn gevoerd, lijkt het beeld naar voren te komen dat de mededelingen over de bedrijfsvoering per ministerie

kunnen verschillen. De Rekenkamer pleit voor ontwikkeling van algemene kwaliteitseisen. Binnen deze algemene kwaliteitseisen zou ieder ministerie de ruimte hebben voor een eigen aanpak van zijn bedrijfsvoering. Dat is meer in overeenstemming met de oorspronkelijke uitgangspunten voor de verantwoording over de bedrijfsvoering.

Doel bereiken door controle én overleg

De Rekenkamer wil het doel, een honderd procent rechtmatige financiële verantwoording, bereiken door controle áchteraf en overleg vóóraf. Zo overlegt de Rekenkamer met de accountantsdiensten en afdelingen Financieel-Economische Zaken (FEZ) op de ministeries en met hun overkoepelende overlegorganen, het Interdepartementaal Overleg van Departementale Accountantsdiensten en het Interdepartementaal Overleg FEZ. Door de combinatie van controle en overleg is die honderdprocent-score al bijna een feit: de afgelopen jaren stond van 99,8% van de inkomsten en 99,5% van de uitgaven de rechtmatigheid vast.

Sneller verantwoorden

Omdat het onderzoek naar rechtmatigheid nu meer een kwestie van «scherp houden» is, lagen de doelen in 2000 vooral op een ander vlak: de «versnellingsoperatie».

Op initiatief van de Tweede Kamer is in 1998 besloten de procedure rondom de financiële verantwoording van de ministeries te versnellen. Met ingang van 2000 moeten de financiële verantwoordingen van de ministeries over het voorgaande begrotingsjaar, en ook de beoordeling daarvan door de Rekenkamer, niet langer op de derde dinsdag van september (Prinsjesdag) in de Tweede Kamer behandeld worden, maar op de derde woensdag van mei («Dag van de verantwoording»). Daarvoor moesten zowel ministeries als de Rekenkamer hun werkplanning drastisch aanpassen. In 1999 is hiermee voor enkele ministeries geëxperimenteerd. In 2000 was het doel om alle verantwoordingen half mei klaar te hebben. Dat is gelukt. In 2000 kon de Tweede Kamer voor het eerst een aparte behandeling wijden aan de verantwoordingen van de ministeries.

Eén rechtmatigheidsbegrip voor alle bestuurslagen

Het oordeel «rechtmatig» moet altijd dezelfde lading dekken, of dat nu wordt uitgesproken door de accountantsdienst van een ministerie of door die van een provincie of gemeente. Alleen dan kan een departementale accountantsdienst het oordeel van een gemeentelijke accountant overnemen.

De Rekenkamer pleit al jaren voor duidelijkheid hierover vanuit het rijk. Ze oefende hierop druk uit door over subsidie-uitgaven waar onduidelijkheid bestond te melden: onzekerheid over de rechtmatigheid. In 2000 heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) laten weten dat het kabinet een voorstel zal doen om in de Gemeentewet en Provinciewet expliciet voor te schrijven hoe het rechtmatigheidsaspect in de accountantsverklaring van gemeenten en provincies verwerkt moet worden. Daarmee is verzekerd dat het begrip bij alle drie bestuurslagen: Rijk, provincies, en gemeenten dezelfde lading dekt.

Specifieke uitkering jeugdhulpverlening

Al jaren zet de Rekenkamer vraagtekens bij de manier waarop het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) de rechtmatigheid van de subsidie aan provincies voor jeugdhulpverlening vaststelt. De provincies worden geacht dit geld door te sluisen naar instellingen voor jeugdhulpverlening, maar zij controleerden niet of deze instellingen het geld rechtmatig besteedden. Zij vonden dat de rechtmatigheid vaststond op het moment dat de accountant vaststelde dat het geld aan de juiste instellingen was uitgekeerd. Het ministerie verklaarde op grond daarvan zijn eigen uitgave ook rechtmatig. De Rekenkamer was het hier niet mee eens. De minister heeft dit probleem opgelost door in 1999 de Wet op de jeugdhulpverlening zo te veranderen, dat de minister alleen verantwoordelijk is voor de uitgave aan de provincies. Het oordeel «rechtmatig» is daarmee beperkt tot de uitgave die het ministerie doet, ongeacht wat er daarna met het geld gebeurt. De Rekenkamer zag dit niet als de aangewezen oplossing, maar moest erkennen dat op grond van de nieuwe wet het oordeel «rechtmatig» juist was. In 2000 heeft de minister van Binnenlandse Zaken een betere oplossing in het vooruitzicht gesteld.

Agentschappen beheren nog niet goed

Net als vorige jaren bleek dat er over bijna alle ontvangsten en uitgaven van de ministeries de zekerheid was dat ze rechtmatig waren geïnd of uitgegeven. De Rekenkamer oordeelde somberder over het financieel beheer: ze constateerde dat er over het onderzoeksjaar 1999 meer fouten in de uitvoering gemaakt zijn dan in de jaren daarvoor. Wellicht begrijpelijk, vanwege de eerder genoemde versnellingsoperatie. De Rekenkamer schreef in haar rapportage aan de ministeries wel dat het financieel beheer voldoende aandacht moet blijven krijgen, ook al zijn er veelbelovende nieuwe ontwikkelingen gaande.

In het algemeen bleek dat vooral de agentschappen vaak flinke problemen hadden met hun financieel beheer. Agentschappen zijn binnen het ministerie verzelfstandigde eenheden met een eigen administratie, die nog wel onder de directe verantwoordelijkheid van de minister vallen. In 1999 waren er in totaal 21. Bij meer dan de helft had de Rekenkamer aanmerkingen op het financieel beheer en dat terwijl de agentschappen juist mede zijn ingesteld om het beheer te verbeteren.

Maatregelen voor verbetering zijn inmiddels al genomen: zo is bij het Ministerie van BZK een programma in uitvoering waarin wettelijke en andere eisen worden vertaald in een normenkader een toezichtvisie voor agentschappen. Verder worden er voorwaarden vastgelegd waaraan voldaan moet zijn voordat een agentschap kan worden opgericht.

Drie beheeronderzoeken

Bij de ministeries blijken belangrijke beheerprocessen lang niet altijd voldoende aandacht te krijgen. Zo bleek het materieelbeheer bij veel ministeries onvoldoende te zijn: uit een onderzoek hiernaar bleek dat niet altijd wordt geregistreerd waar de eigendommen van het ministerie zich bevinden. In zo'n situatie kunnen mensen zich maar al te gemakkelijk uit de voeten maken met dure draagbare zaken zoals bijvoorbeeld laptops.

Ook op het betalingsbeheer had de Rekenkamer aanmerkingen. Uit een onderzoek bij drie ministeries bleek dat maar éénderde van alle rekeningen binnen een maand worden betaald. Sinds 1993, toen de Rekenkamer het betalingsbeheer bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCenW) onderzocht, is dus geen vooruitgang geboekt. Ook toen was de score: éénderde van de rekeningen werd binnen dertig dagen betaald.

Uit een rijksbreed onderzoek naar Europese aanbestedingen bleek dat van de 110 onderzochte procedures, er maar twaalf aan alle eisen voldeden.

2.2 Rechtmatigheidsonderzoek bij instellingen

De afgelopen tien à vijftien jaar hebben de ministeries de uitvoering van taken en regelingen steeds meer «uitbesteed» aan instellingen buiten het Rijk. Instellingen die publiek geld gebruiken, voeren een in de wet geregelde taak uit. De Rekenkamer noemt ze daarom «rechtspersonen met een wettelijke taak», afgekort RWT. Jaarlijks geven zij rond de f 240 miljard (€ 109 miljard) aan publiek geld uit. Ook voor de RWT's geldt dat het financieel beheer op orde moet zijn en dat het geld rechtmatig geïnd en uitgegeven moet worden. Ze heeft bij deze instellingen ongeveer dezelfde onderzoeksbevoegdheden als bij de ministeries.

Rekenkamer niet overal zomaar welkom

De bevoegdheid van de Rekenkamer om bij instellingen onderzoek te doen beperkt zich tot «rechtspersonen met een wettelijke taak» (RWT's). Een bijkomende voorwaarde is dat de uitvoering van deze wettelijke taak betaald wordt uit «de opbrengst van bij of krachtens de wet ingestelde heffingen». Deze definitie laat ruimte voor discussie. Zo is de Rekenkamer met de minister van Economische Zaken in discussie over de energiebedrijven: zijn dit RWT's of niet? De minister vindt van niet, en vindt dus ook dat de Rekenkamer geen onderzoeksbevoegdheden heeft bij deze bedrijven. De Rekenkamer beschouwt echter de energiebedrijven wel als een RWT, omdat dat minister invloed heeft op het tarief dat deze bedrijven in rekening brengen. Daarmee valt dit tarief voor de Rekenkamer onder het begrip «wettelijke heffing».

Verantwoording nog niet wat het moet zijn

De Rekenkamer volgt het geld dus «het land in» en kijkt hoe het daar wordt beheerd en besteed. Zij vindt dat de jaarlijkse verantwoordingen van de RWT's hier inzicht in moeten geven. Zij richt dan ook een deel van haar onderzoek op de verantwoordingen van deze instellingen. In januari 2000 heeft de Rekenkamer de stand van zaken op dit punt geïnvventariseerd in het rapport *Verantwoording en toezicht bij rechtspersonen met een wettelijke taak*.

Bij ongeveer 60% van het gemeenschapsgeld dat RWT's uitgeven wordt verantwoording over de rechtmatigheid afgelegd aan de verantwoordelijke minister. De minister zou zich hiermee een oordeel moeten vormen over de rechtmatigheid van de uitgaven en ontvangsten bij instellingen en uiteindelijk bij een hele sector.

Uit het onderzoek blijkt dat dit maar mondjesmaat gebeurt. De ministeries beoordelen ingediende verantwoordingen lang niet altijd. Als ze dat wel doen, leidt dat vaak niet tot een oordeel van de minister over de rechtmatige besteding van het geld in een hele sector.

Over de organisatie rondom de boekhouding blijken de instellingen zich op zijn best gedeeltelijk, maar meestal niet te verantwoorden. De ministers hebben hier dus ook geen inzicht in.

RWT's voeren belangrijke taken uit

Er zijn ruim 3200 RWT's, waarvan de meeste in de sector onderwijs: ongeveer 2750 schoolbesturen. Maar ook in andere sectoren zijn belangrijke wettelijke taken aan RWT's opgedragen. Denk aan de uitvoering van de sociale zekerheid en het toezicht daarop (de uitvoeringsinstellingen, het CTSV, het Lisv), taken op het gebied van de volksgezondheid (ziekenfondsen, College voor ziekenhuisvoorzieningen), politietaken (politieregio's), de opvang van asielzoekers (het Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers) en de verdeling van kunstsubsidies (Kunstenfondsen). Andere voorbeelden van RWT's zijn: de omroepen, de rijksmusea, de HALT-bureaus, onderdelen van de NS en Staatsbosbeheer. Een RWT kan behalve de wettelijke taak ook nog commerciële activiteiten hebben, als die twee maar goed gescheiden worden gehouden.

Onderzoeksprogramma tot 2005

De situatie bij de instellingen én bij de ministeries is nog niet optimaal, maar er zijn wel allerlei ontwikkelingen in de goede richting. Met een speciaal op de RWT's gericht onderzoeksprogramma tot 2005 wil de Rekenkamer hieraan bijdragen. De hierboven genoemde inventarisatie van januari 2000 was het eerste rapport in de reeks; in maart 2001 komt het tweede rapport uit.

Als voorbereiding op het programma tot 2005 voor het onderzoek bij instellingen is ook in 2000 veel werk verzet om gedachten te ontwikkelen rond sleutelbegrippen als «ministeriële verantwoordelijkheid», «financieel beheer» en in relatie daarmee «bedrijfsvoering». Die gedachteontwikkeling is een continu proces dat het onderzoeksproces begeleidt en stuurt. Daarnaast zijn er rijksbreed op allerlei niveaus discussies over verantwoording door en toezicht op RWT's, waaraan de Rekenkamer deelneemt. Zo heeft zij in 2000 reacties geformuleerd op de ontwerp-Kaderwet Zelfstandige Bestuursorganen en op de handleiding *Naar een doeltreffend toezicht bij regelingen* van de Stuurgroep Doorlichting Regelingen op Accountancy-aspecten van de ministeries van Financiën en Binnenlandse Zaken.

Vermogensvorming bij RWT's

In maart 2000 bracht de Rekenkamer een rapport uit over de vermogens die RWT's opbouwen met publiek geld. Uit het onderzoek bleek dat er nauwelijks regels waren voor de vermogensomvang, de verantwoording over vermogens, de scheiding tussen publiek en privaat geld in vermogens en voor het lenen en beleggen van publiek geld. De Rekenkamer vond dat die er wel moeten komen. In reactie hierop heeft het kabinet algemene regels voor het kasbeheer van RWT's, voor lenen en beleggen en voor de scheiding tussen privaat en publiek geld voorgesteld.

Helpende hand voor instellingen

Hoe instellingen zich moeten verantwoorden, wat er in zo'n verantwoording verwerkt moet zijn, is onderwerp van een bredere discussie die bij het Rijk, in het bedrijfsleven en ook bij RWT's wordt gevoerd over «good governance». De Rekenkamer heeft als bijdrage aan deze discussie een aantal normen voor goede en volledige verslaggeving bij elkaar gebracht in de in januari 2000 uitgebrachte *Handreiking voor verslaggeving van rechtspersonen met een wettelijke taak*. Iedere instelling of sector kan op basis van deze handreiking verfijningen aanbrengen, toegespitst op de eigen situatie. De Rekenkamer heeft hierover twee discussiebijeenkomsten gehouden, met vertegenwoordigers uit de zorg en uit het sociale-zekerheidsveld. Ook heeft zij aan een aantal symposia en congressen over toezicht en verantwoording deelgenomen. Deze ervaringen leren dat instellingen het nut van een goede verslaggeving niet betwisten, maar dat zij wel vanuit heel verschillende kaders denken. Met als uitersten: «zich nauwelijks bewust van het feit dat er publiek geld wordt uitgegeven» en «gewend aan het begrip rechtmatigheid en bekend met de eisen die daaraan vastzitten».

Zienswijze van de Tweede Kamer

Uit de behandeling van het rapport *Verantwoording en toezicht bij rechtspersonen met een wettelijke taak* in de Tweede Kamer blijkt dat ook de Kamer vindt dat de instellingen zich moeten verantwoorden over hun financieel beheer en over de rechtmatigheid van de besteding van het publieke geld dat zij onder hun hoede hebben.

De Kamer drong erop aan zo snel mogelijk minimumeisen voor deze

verantwoordingen vast te leggen in de Kaderwet Zelfstandige Bestuursorganen (ZBO's), die dan vervolgens ook voor RWT's zou moeten gelden.

Kanttekeningen bij concept van Kaderwet ZBO's

De Rekenkamer heeft in een brief aan de Tweede Kamer enkele kanttekeningen geplaatst bij de ontwerp-Kaderwet ZBO's. Allereerst is niet vastgelegd dat deze wet ook van toepassing moet zijn op RWT's die geen ZBO zijn. In de tweede plaats is Rekenkamer er voorstander van dat er geen verschil wordt gemaakt tussen publiekrechtelijke en privaatrechtelijke rechtspersonen. Het gaat immers in beide gevallen om publiek geld en daar hoort altijd publieke verantwoording bij. Door onderscheid te maken is de situatie ontstaan dat de privaatrechtelijke rechtspersonen zich niet altijd hoeven te verantwoorden. Als derde punt vindt de Rekenkamer dat ministers de mogelijkheid moeten hebben om nadere regels te stellen aan de verantwoording van ZBO's en RWT's. Behandeling van de wet in de Tweede Kamer wordt medio 2001 verwacht. De Rekenkamer wacht de resultaten daarvan met belangstelling af.

Ontwikkelingen bij de ministeries

Instellingen kunnen zich pas goed verantwoorden wanneer duidelijk is waarover zij zich moeten verantwoorden. De Rekenkamer vindt het belangrijk dat ministers dit vastleggen in een toezichtvisie. Drie ministeries hebben inmiddels zo'n toezichtvisie: het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCenW), het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). De andere ministeries zijn bezig er een te maken.

2.3 Doelmatigheidsonderzoek bij het Rijk

Als de boekhouding van de rijksoverheid op orde is (rechtmatig), komt de vraag in beeld of er ook *doelmatig* met het geld wordt omgesprongen. Worden de beoogde resultaten wel bereikt? Wordt er geen geld over de balk gesmeten? Onderzoeken de ministers bijvoorbeeld wel van tevoren of dure projecten die ze willen uitvoeren echt nodig zijn? En of er geen andere, goedkopere manier bestaat om hetzelfde te bereiken? De Rekenkamer besteedt aan dit soort vragen de laatste jaren steeds meer aandacht. In 2000 heeft zij onder meer het besluit tot de aanleg van de Betuweroute kritisch tegen het licht gehouden.

Zuinig, efficiënt en effectief

De ministers zijn verantwoordelijk voor een doelmatige besteding van het overheidsgeld. De Rekenkamer verstaat onder «doelmatigheid» dat het regeringsbeleid *zuinig* (tegen zo laag mogelijke kosten), *efficiënt* (met zo min mogelijk middelen) en *effectief* (met het beoogde resultaat als gevolg) wordt ontwikkeld en uitgevoerd.

Daarbij kijkt de Rekenkamer vooral naar beleid dat voor de burger direct merkbare gevolgen heeft: beleid op het gebied van veiligheid, inkomen, zorg, onderwijs, wonen en milieu. In deze sectoren zijn basisvoorzieningen in het geding. Als de overheid hier steken laat vallen, kunnen de gevolgen voor de burger zwaar wegen.

Stap voor stap

Het doelmatigheidsonderzoek van de Rekenkamer kent drie stappen. Beoordeeld worden:

1. de *doelen* van het beleid en de *informatie* over het beleid waarover de minister beschikt; en vervolgens ook:
2. de *beleidsprestaties* die de minister moet leveren; en in de laatste stap ook nog:
3. de *effecten* (maatschappelijke resultaten) van het beleid.

In 2000 is de Rekenkamer op elk van deze niveaus van doelmatigheids-onderzoek actief geweest.

Stap 1: duidelijke doelen, goede informatie?

De Rekenkamer vindt het belangrijk dat de *doelen* van het beleid dat een minister voert concreet en toetsbaar zijn geformuleerd.

De Rekenkamer gebruikt een aantal normen voor het beoordelen van de wijze waarop de doelen van beleid zijn geformuleerd. De belangrijkste daarvan zijn dat de doelen van het beleid volledig beschreven moeten zijn (zowel de gewenste maatschappelijke situatie als de daartoe te leveren beleidsprestaties moeten zijn gespecificeerd), *tijdgebonden* (het tijdstip waarop de doelen bereikt moeten zijn, moet van te voren expliciet zijn vermeld) en *toetsbaar* (de doelen moeten in meetbare termen zijn geformuleerd).

Hectares en horizons

Op verschillende ministeries wordt hard gewerkt aan het verbeteren van de manier waarop verantwoording wordt afgelegd over de resultaten van het gevoerde beleid. Om de ministers hierbij een handje te helpen heeft de Rekenkamer in 2000 de verantwoordingsgegevens van een aantal beleidsterreinen beoordeeld. Daarbij heeft de Rekenkamer ook steeds gekeken hoe de doelen van het beleid waren geformuleerd. In de praktijk bleken die vaak niet toetsbaar. Bij de «Stimuleringsregeling voor ruimtelijke economische activiteit» van het Ministerie van Economische Zaken bijvoorbeeld, stelde de Rekenkamer vast dat de minister wel een richting aangaf waarin bepaalde grootheden zich moesten ontwikkelen, zonder daarbij echter concrete, kwantitatieve doelen te noemen.

De Tweede Kamer, die natuurlijk wil kunnen beoordelen of zo'n regeling iets oplevert, heeft specifiekere gegevens nodig. Er werd dan ook een motie ingediend met het verzoek aan de regering om «uitgedrukt in hectares aan te geven hoeveel extra ruimte voor bedrijven zij met de ingezette middelen wil realiseren.»

Het is ook van belang dat wordt aangegeven *wanneer* de gestelde doelen bereikt dienen te zijn. Ook dat bleek bij lang niet alle beleidsterreinen het geval. De eerder genoemde stimuleringsregeling bevatte een dergelijke tijdshorizon bijvoorbeeld niet.

Beleid onderbouwen

Een minister stelt de doelen van beleid vast op basis van *informatie*. Hij/zij moet weten wat de uitgangssituatie is op het beleidsterrein in kwestie, anders valt niet te bepalen wat er moet veranderen. Bovendien moet de minister beschikken over toekomstgerichte informatie zoals kostenramingen, kosten-batenanalyses en effectrapportages, anders valt niet te bepalen welk beleid het efficiëntst en het effectiefst zal zijn. Als dit soort «beleidsinformatie» tekortschiet (bijvoorbeeld niet volledig is, of niet van goede kwaliteit), wil de Rekenkamer de minister hierop kunnen aanspreken.

De Rekenkamer beschouwt informatie over de mogelijke kosten en effecten van beleid die verzameld is door bijvoorbeeld universiteiten of brancheorganisaties, eveneens als beleidsinformatie. Ook als deze informatie onbekend is op het ministerie. Het wordt de minister aangerekend als hij/zij relevante informatie niet kent of ongemotiveerd niet gebruikt.

Ook de «meetlat» die de Rekenkamer hanteert bij het beoordelen van de beleidsinformatie bestaat uit een reeks normen. De belangrijkste zijn dat de informatie *relevant* moet zijn (nodig voor de sturing van het beleid), *volledig* (alle in de verschillende fasen van het beleid benodigde soorten informatie omvattend), *juist* (valide en betrouwbaar), *actueel* (niet verouderd) en *tijdig* (niet te laat beschikbaar).

Betuweroute

De Rekenkamer deed in 2000 onderzoek naar de besluitvorming over de aanleg van de Betuwespoorlijn. Zij plaatste vraagtekens bij de kwaliteit van de prognoses van de toekomstige vraag naar goederenvervoer die de regering had gebruikt. Hoewel de meeste prognoses naarmate de tijd vorderde aangaven dat de vraag steeds minder zou toenemen, richtte de regering zich uitsluitend op prognoses die steeds hogere vervoersvolumes voorspelden (wat zou betekenen dat de goederenspoorlijn nodig was). Die prognoses bevatten echter weinig realistische aannames over een gunstige concurrentiepositie van het spoor.

De Rekenkamer vond verder dat de gebruikte informatie over de milieueffecten van de Betuweroute en van eventuele alternatieven (zoals een intensiever gebruik van het bestaand spoor, gecombineerd met goederenvervoer over water) onvolledig was. Een goede milieuafweging tussen de alternatieven had daardoor niet plaats kunnen vinden.

De verantwoordelijke ministers hebben toegezegd de organisatie van de lopende grote infrastructurele projecten nogmaals te toetsen aan de aanbevelingen van de Rekenkamer.

Stap 2: beleidsprestaties gerealiseerd?

Het eigenlijke doel van het doelmatigheidsonderzoek is het toetsen van de *resultaten* van gevoerd beleid en het stimuleren van de verantwoordelijke ministers tot het verbeteren van die resultaten. Het gaat dan niet alleen over de maatschappelijke effecten van beleid (waarover straks meer), maar ook over het daadwerkelijk inzetten van instrumenten en het verrichten van activiteiten om die effecten te bereiken: de zogenoemde *beleidsprestaties* van de minister. Een beleidsprestatie kan bijvoorbeeld een subsidie aan een specifieke doelgroep zijn, of wettelijke regels om een bepaald probleem aan te pakken, of voorlichtingsspotjes en -folders om een boodschap bij het publiek over te brengen.

Het beoordelen of de minister (of de organisatie die de maatregelen van de minister uitvoert) de bij het beleid horende beleidsprestaties in voldoende mate heeft gerealiseerd, vormt de tweede stap in het doelmatigheidsonderzoek van de Rekenkamer. Soms komt daar nog iets bij: dan onderzoekt de Rekenkamer ook of de beleidsprestaties wel zo *efficiënt mogelijk* zijn gerealiseerd.

Als de beoogde prestaties niet geleverd zijn, of niet op een efficiënte manier, kan dat duiden op gebreken in de beleidsuitvoering, maar ook op gebreken van het beleid zelf, of op gebreken in de informatie op grond waarvan de minister dacht dat de beoogde prestaties wél geleverd konden worden.

Fraudebestrijding

Eind 2000 publiceerde de Rekenkamer een onderzoek naar de opsporing en vervolging van onder meer belastingfraude en fraude met sociale uitkeringen. De Rekenkamer beoordeelde de prestaties van fraudeopsporing en de afdoening van opgespoorde fraude.

De belangrijkste conclusie was dat het bij fiscale fraude en sociale zekerheidsfraude niet duidelijk is of opgespoorde fraude altijd wordt bestraft. De cijfers waarover de betrokken ministers beschikten lieten zien dat slechts 50 tot 65% van de vervolgingswaardige zaken hadden geleid tot een dagvaarding voor de strafrechter. Het Openbaar Ministerie en de fiscus hebben echter de afspraak om 90% van de fraudezaken die de fiscus indient daadwerkelijk te dagvaarden. Voor sociale zekerheidsfraude bestaan dergelijke prestatieafspraken niet. De Rekenkamer concludeerde dat dit wel nodig is.

De betrokken bewindspersonen onderschreven in hun reactie op het onderzoek de noodzaak tot betere prestatieafspraken in de fraudeketen van de sociale zekerheid en het verzamelen van preciezere beleidsinformatie.

Stap 3: gewenste effecten bereikt?

De Rekenkamer doet ook onderzoek naar de vraag of het beleid van een minister wel echt wérkt. Deze derde stap is onderzoek naar de *doeltreffendheid* van het beleid.

Een oordeel over het effect van beleid is van belang; voor de burger telt immers alleen of een maatschappelijk probleem wordt opgelost of niet. Net als bij onderzoek naar beleidsprestaties kijkt de Rekenkamer bij haar onderzoek naar de effecten van beleid soms ook of de effecten wel zo efficiënt mogelijk zijn gerealiseerd.

Oplossing dankzij of ondanks beleid?

In de praktijk is het beoordelen van de doeltreffendheid van beleid lastig genoeg. Als een bepaald doel niet of in onvoldoende mate bereikt wordt, betekent dat immers niet automatisch dat het beleid van de minister niet gewerkt heeft. Oorzaken kunnen buiten de minister liggen en het kan ook voorkomen dat de situatie zónder het beleid in kwestie nog slechter geweest zou zijn. Ook het omgekeerde kan: als het doel bereikt is, hoeft dit niet het gevolg te zijn van het onderzochte beleid. De minister kan het tij mee hebben gehad. Anders dan bij het onderzoek naar beleidsprestaties heeft de Rekenkamer dus allerlei aanvullende informatie nodig om het al dan niet realiseren van de effecten te kunnen toerekenen aan het beleid dat de minister heeft gevoerd.

Er lopen op dit moment verschillende onderzoeken waarin wordt geprobeerd om de tastbare effecten van beleid in kaart te brengen. Zo is in 2000 begonnen met een onderzoek naar de doeltreffendheid van het beleid om de wachtlijsten in de zorg terug te dringen, en ook met een onderzoek naar de doeltreffendheid van het klimaatbeleid van de Nederlandse regering. In dit laatste onderzoek wordt onder meer nagegaan of in de glastuinbouw de doelen van het klimaatbeleid worden behaald, en zo ja, of dat gebeurt door de instrumenten die daarvoor worden ingezet.

Evaluatie van het beleid

Om de doelmatigheid van beleid te kunnen vaststellen is evaluatieonderzoek nodig. Sinds 1991 zijn de ministeries verplicht hun beleid eens in de vijf jaar te evalueren. De Rekenkamer vindt het belangrijk dat dat op tijd en met de nodige diepgang gebeurt. Zij stimuleert de ministeries om er zelf voor te zorgen dat ze in staat zijn gedegen en tijdig te evalueren. Een goed voorbeeld daarvan is het onderzoek *Organisatie van beleids-evaluatie* dat in maart 2000 is uitgebracht.

De Rekenkamer keek rond bij alle ministeries en stelde vast dat vrijwel nergens goed werd gecontroleerd of alle beleid wel eens in de vijf jaar werd geëvalueerd. Ook werd op de ministeries niet goed in de gaten gehouden of de kwaliteit van de evaluatieonderzoeken wel goed gewaarborgd was. De kwaliteit van de beleidsinformatie zou dus wel eens onvoldoende kunnen zijn.

De meeste ministers erkenden in hun reactie het probleem. Er is inmiddels een interdepartementale werkgroep opgericht die werkt aan een oplossing.

Onderzoek op verzoek

De Rekenkamer beslist zelf wat zij wil onderzoeken, maar het komt voor dat ministers of de Tweede Kamer over een bepaald onderwerp de mening van de Rekenkamer willen weten. In zo'n geval kunnen zij een verzoek aan de Rekenkamer doen om iets voor hen te onderzoeken. Wanneer het antwoord op het verzoek positief is, formuleert de Rekenkamer haar eigen onderzoeksvragen en legt deze voor aan de indiener van het verzoek, minister of Tweede Kamer. Als hierover overeenstemming bestaat, gaat de Rekenkamer aan het werk.

In 2000 heeft de Rekenkamer op verzoek van de Tweede Kamer een onderzoek gedaan naar de inburgering van en het taalonderwijs aan allochtonen, en drie onderzoeken naar het verloop van het zogenoemde «VBTB-proces» (zie hoofdstuk 2.5). Op verzoek van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid werden voorts twee onderzoeken uitgevoerd naar de controle en het toezicht op subsidies uit het Europees Sociaal Fonds (zie hoofdstuk 4).

2.4 Doelmatigheidsonderzoek bij instellingen

Evenals het rechtmatigheidsonderzoek speelt ook het doelmatigheids-onderzoek van de Rekenkamer zich niet alleen af bij de departementen. Zo nodig doet de Rekenkamer ook onderzoek bij organisaties die bij de uitvoering van beleid betrokken zijn. Bij deze direct of indirect met het rijk verbonden instellingen kan doelmatigheidsonderzoek plaatsvinden, bijvoorbeeld ter verificatie of falsificatie van bij de minister aanwezige beleidsinformatie. Zo is de Rekenkamer in 2000 onder meer langs geweest bij het destructiebedrijf Rendac, dat dierlijk afval met een hoog risico verwerkt.

Destructie van dierlijk afval

De wetgeving voor de destructie van dierlijk afval is niet sluitend, en ook de handhaving en het toezicht schieten tekort, zo stelde de Rekenkamer vast in een onderzoek dat zij in november 2000 publiceerde. De voedselveiligheid is dus niet honderd procent gegarandeerd. Want de kans bestaat dat met dioxine of BSE besmet diermeel in het voer van dieren wordt verwerkt. En het materiaal van deze besmette dieren kan weer in de menselijke voedselketen terechtkomen.

Om dit risico te verkleinen had de minister van Landbouw in 1999 bepaald dat materiaal met een zeer hoog risico voor de gezondheid van mens en dier voortaan gescheiden bij de boerenbedrijven moest worden opgehaald – tegen een hoger ophaaltarief, onder het motto «de vervuiler betaalt». De Rekenkamer wilde weten of deze maatregel werkte, en ging langs bij Rendac, het enige destructiebedrijf in Nederland dat met hoog-risicomateriaal mag werken. Het bedrijf vervult in opdracht van de overheid een wettelijke taak en valt zodoende onder de controle-bevoegdheid van de Rekenkamer. Rendac liet de Rekenkamer weten dat sinds de maatregel van kracht was, er duidelijk minder kadavers door de boerenbedrijven werden aangeboden. Met andere woorden: de wet werd ontdoken, met alle gevaren voor de volksgezondheid van dien. De Rekenkamer heeft er bij de minister op aangedrongen om snel een beter manier te bedenken om de kosten van de afvoer van kadavers te verrekenen.

Het kabinet heeft naar aanleiding van het rapport enkele belangrijke toezeggingen gedaan ter verbetering van de mogelijkheden van toezicht en handhaving van de destructiewetgeving. De leemten in wet- en regelgeving voor destructie worden op dit moment in kaart gebracht. Ook zijn er met Rendac afspraken gemaakt over de registratie van de materiaalstromen en de rapportage daarover.

Provincies en gemeenten

Het beleid van de rijksoverheid wordt steeds vaker decentraal uitgevoerd – niet alleen door de instellingen met een wettelijke taak die hiervoor zijn genoemd, maar ook door provincies en gemeenten. Het beleid voor jeugdhulpverlening bijvoorbeeld, is door de minister van VWS «uitbesteed» aan de provincies. En het drugsoverlastbeleid van de minister van Grote Steden- en Integratiebeleid (GSI) wordt in de praktijk uitgevoerd op gemeentelijk niveau.

Hoewel de Rekenkamer niet de bevoegdheid heeft om onderzoek te doen bij lagere overheden (deze zijn volgens de wet zelf verantwoordelijk voor de controle op hun financiën), wil zij soms toch nagaan of een gemeente of provincie het rijksgeld volgens de bedoelingen heeft besteed. In die gevallen moet de Rekenkamer de gemeente of provincie in kwestie verzoeken om vrijwillige medewerking. Instellingen die hun geld ontvangen via de provincie of gemeente kunnen op die manier soms toch in een onderzoek van de Rekenkamer betrokken worden.

Medewerking van de grote steden

In 2000 voerde de Rekenkamer een onderzoek uit naar de werking van het grotestedenbeleid. Dit beleid heeft tot doel de stadseconomie te stimuleren en de problemen rondom drugsoverlast en onveiligheid in de grote steden te bestrijden. De gemeenten zelf ontwikkelen het beleid en voeren het in de stad uit – maar er is wel degelijk rijksgeld mee gemoeid, want de minister van GSI faciliteert de steden door geld, informatie en expertise ter beschikking te stellen.

Hoewel de Rekenkamer geen wettelijke bevoegdheid heeft om onderzoek te doen bij gemeenten en lokale instellingen, leverde dat in de praktijk geen problemen op. Vooraf hadden alle partijen toegezegd dat ze medewerking zouden verlenen aan het onderzoek. Het rapport wordt in 2001 gepubliceerd.

2.5 VBTB: nieuwe manier van begroten en verantwoorden

Sinds het Ministerie van Financiën in mei 1999 de nota *Van beleidsbegroting tot beleidsverantwoording* uitbracht, is het Haagse jargon een nieuwe afkorting rijker: VBTB. De afkorting verwijst niet alleen naar de nota, maar vooral naar de ontwikkeling die met deze nota in gang is gezet: naar begrotingen en verantwoordingen die behalve geldbedragen en bestemmingen ook meer inhoudelijke informatie geven. Het initiatief hiervoor kwam overigens vanuit de Tweede Kamer.

Meer en beter verantwoorden

De «verantwoording-nieuwe-stijl» moet in 2003 een feit zijn. Begrotingen moeten dan voor ieder beleidsterrein antwoord geven op de vragen «wat willen we bereiken?», «wat gaan we daarvoor doen?» en «wat mag het kosten?» De verantwoordingen van de ministeries moeten vervolgens per beleidsterrein niet alleen informatie geven over hoeveel geld aan welke maatregelen is besteed, maar ook met welk doel dat is gebeurd, wat er concreet is gerealiseerd en of dat ook het gewenste effect heeft opgeleverd.

De VBTB-planning is als volgt: de nieuwe manier van begroten en verantwoorden moet worden toegepast met ingang van het begrotingsjaar 2002. Dat betekent dat in september 2001 de eerste begroting-nieuwe-stijl gerealiseerd zal moeten zijn. De eerste verantwoording-nieuwe-stijl (over 2002) verschijnt dan in mei 2003.

De Rekenkamer heeft de ministeries het afgelopen jaar op verschillende manieren ondersteund in het proces naar een betere manier van

verantwoorden. Door bestaande verantwoordingen en begrotingen te beoordelen, en door bij wijze van handreiking een checklist op te stellen voor de departementen.

Meedenken over benodigde informatie

De Rekenkamer heeft in 2000 vast meegedacht over de vraag welke informatie nodig is voor een goede verantwoording. In het onderzoek *Verantwoorden over beleid* ging zij voor een aantal beleidsterreinen na hoe de verantwoording over 1999 eruit zag, en hoe die er in 2003 uit zou kunnen zien.

De verantwoording over 1999 bleek voor de meeste onderzochte beleidsterreinen nog ver verwijderd van het «ideale model». De Rekenkamer oordeelde dat het mogelijk moest zijn om al in de verantwoording over 2000 te komen tot een aanzienlijke verbetering. Daarvoor zou dan wel de gegevensverzameling uitgebreid moeten worden.

In de verantwoording over het bodemsaneringsbeleid bijvoorbeeld, moet ook informatie over de inspanningen van lagere overheden en particulieren worden gepresenteerd. Anders krijgt de Tweede Kamer geen compleet beeld van hoe het er voorstaat met de bodemsanering.

Handreiking voor de departementen

Tegelijk met het onderzoek *Verantwoorden over beleid* ontwikkelde de Rekenkamer een checklist die alle departementen kan helpen bij de verdere verbetering van de verantwoording over beleidsresultaten.

De checklist, die als «handreiking» aan de departementen is aangeboden, beschrijft het proces van verantwoorden als een reeks van stappen die gezet moeten worden. De departementen beschikken daarmee over een modelwerkwijze om te komen tot een beargumenteerde en weloverwogen keuze van de informatie die in de beleidsverantwoording opgenomen moet worden.

Vingeroefeningen beoordeeld

In 1998 heeft de Tweede Kamer 32 beleidsterreinen aangewezen waarvoor in de verantwoording over 1999 alvast een verbeterde beleidsmatige verantwoording gerealiseerd zou moeten worden. Bij wijze van vingeroefening. De Tweede Kamer heeft vervolgens aan de Rekenkamer gevraagd om de informatie over de beleidsprestaties in deze verantwoordingen te beoordelen.

Het bleek de ministeries gelukt te zijn om voor éénderde van de geselecteerde beleidsterreinen daadwerkelijk de beleidsinformatie te geven waarom de Tweede Kamer gevraagd had. Waar dit nog niet gelukt was, vond de Rekenkamer dat wel uitgelegd moest zijn *waarom* het niet gelukt was. Bij éénvijfde van de beleidsterreinen waarover geen beleidsinformatie werd gegeven, ontbrak ook uitleg over de reden hiervan. Ook bij navraag gaven de departementen daarover niet thuis.

Tweede Kamer: vraag om concrete informatie!

«Ten minste één aanbeveling betreft ook uw Kamer: maak met het kabinet alstublieft afspraken over concrete beleidsdoelen en vraag de ministers alstublieft om concrete prestatiegegevens. Wij stelden aan de hand van de gevalsstudies opnieuw vast wat voor u gesneden koek moet zijn: hoe globaler u uw vragen stelt, hoe algemener de beantwoording van de zijde van de ministers blijkt.»

(Rekenkamerpresident Stuiveling in de Tweede Kamer bij de aanbieding van de rapporten bij de financiële verantwoording op 17 mei 2000.)

Voorbeeldbegrotingen

Vooruitlopend op de begroting-nieuwe-stijl hebben alle ministeries op basis van de gegevens uit de begrotingen voor 2000 bij wijze van oefening «voorbeeldbegrotingen» opgesteld.

De Rekenkamer heeft op verzoek van de Tweede Kamer gekeken of deze voorbeeldbegrotingen voldeden aan de VBTB-uitgangspunten van de regering. De conclusie van de Rekenkamer was dat de ministeries met hun voorbeeldbegrotingen een goede eerste stap hadden gezet in de richting van een volwaardige beleidsbegroting. Ze vond wel dat de politieke prioriteiten duidelijker herkenbaar moesten zijn, zodat de Tweede Kamer beter zou kunnen sturen en controleren op de beleidsprestaties. De vaste Kamercommissies hebben de voorbeeldbegrotingen in september 2000 behandeld en daarbij in ruime mate gebruikgemaakt van de analyse van de Rekenkamer.

Dag van de verantwoording

Tot de VBTB-plannen behoort ook wat hiervoor al de «versnellingsoperatie» is genoemd. Niet langer op Prinsjesdag, maar al op de derde woensdag van mei wordt gekeken wat er gerealiseerd is van de beleidsplannen uit het voorgaande jaar. Ook de Rekenkamer komt ruim drie maanden eerder dan voorheen met haar oordeel over die verantwoordingen.

Het afgelopen jaar werd de «dag van de verantwoording» voor het eerst gehouden. De president van de Algemene Rekenkamer kwam voor deze gelegenheid op uitnodiging van de Kamervoorzitter de rapporten bij de financiële verantwoording zelf in de Tweede Kamer aanbieden. Het was een historisch unicum: nooit eerder sprak een president van de Rekenkamer in de plenaire zaal de Tweede Kamer toe.

Aandachtspunten

President Stuiveling gaf tijdens haar presentatie in de Tweede Kamer de volksvertegenwoordigers twee aandachtspunten mee. In de eerste plaats wees zij op het belang van kwalitatief goede prestatiegegevens. «Het bijeengaren van prestatiegegevens over de volle breedte van de begroting zal op zichzelf al veel voeten in de aarde hebben,» aldus Stuiveling, «maar veel aandacht daarbij zal ook nu al uit moeten gaan naar de betrouwbaarheid en nauwkeurigheid van die gegevens.»

In de tweede plaats vroeg de president aandacht voor de kwaliteit van zogenaamde «mededeling over de bedrijfsvoering» waarmee de minister in kort bestek aangeeft in hoeverre hij zijn bedrijfsprocessen op orde heeft. De Rekenkamer maakt zich zorgen over het verlaten van het aanvankelijk veelbelovende ambitieniveau van deze verklaring, die ook betrekking heeft op het financieel beheer. Zonder kwalitatief goede informatie over de bedrijfsvoering is er ook geen basis voor betrouwbare en nauwkeurige beleidsinformatie, hield Stuiveling de kamerleden voor.

«En dat is toch waar we het allemaal uiteindelijk voor doen: dat u op termijn uw tijd niet meer hoeft te besteden aan óf er wel beleidsinformatie is en of die betrouwbaar is, maar dat u als politici in staat wordt gesteld om te debatteren over wat de beschikbare beleidsinformatie u vertelt over de maatschappelijke werkelijkheid.»

2.6 Rekenkamers bij lagere overheden

In de nabije toekomst zal de instelling van gemeentelijke rekenkamers in de wet worden verankerd – tenminste, als het parlement ermee instemt. Naar het zich laat aanzien zal hetzelfde gaan gelden voor de provincies. In 2000 heeft de Rekenkamer meegedacht en meegepraat over de komende wetswijzigingen en over de vormgeving van de nieuw op te richten rekenkamers.

Kwaliteit voorop

Er is de afgelopen jaren toenemende aandacht voor de controle op de besteding van publieke middelen door gemeenten en provincies en het afleggen van verantwoording daarover. Enkele affaires hebben hieraan bijgedragen: de «bankierende» provincie Zuid-Holland en de «bonnetjes-affaire» rondom het Rotterdamse College van B&W. De staatscommissie «Dualisme en lokale democratie», waarin ook Rekenkamerpresident Stuiveling zitting had, heeft in 2000 een rapport uitgebracht waarin onder meer de noodzaak van meer democratische controle bij de lokale overheden aan de orde kwam. Eén van de adviezen van de commissie aan het kabinet betrof het creëren van de mogelijkheid voor gemeenten om een eigen rekenkamer in te stellen.

Gemeentelijke rekenkamers

Het kabinet heeft dit advies overgenomen en gaat zelfs nog een stapje verder: het stelt voor alle gemeenten bij wet te *verplichten* een rekenkamer in te stellen. Over de vraag of zo'n verplichting wenselijk is, zijn de meningen in de politiek verdeeld. De Algemene Rekenkamer mengt zich niet in dit debat; het is een politieke kwestie. Voor haar staat de *kwaliteit* van de rekenkamers-in-woording voorop.

Eisen aan een rekenkamer

De Algemene Rekenkamer hecht veel waarde aan de manier waarop een rekenkamer is vormgegeven. Volgens haar zijn de belangrijkste vereisten:

- onafhankelijkheid in de zin dat de rekenkamer zelf beslist *wat* zij onderzoekt, *hoe* zij onderzoekt, *wat* zij rapporteert en *aan wie* zij op *welk moment* rapporteert;
- een wijze van benoeming van de leiding van de rekenkamer die belangenverstrengeling voorkomt;
- een toereikend budget voor de rekenkamer dat deze in staat stelt onder bovengenoemde voorwaarden te werken.

Bestaande gemeentelijke «rekenkamers»

In een aantal gemeenten bestaan op dit moment al «rekenkamerachtige» initiatieven. Ze bestaan soms uit maar één of enkele personen. Vaak heten ze ook niet «rekenkamer» maar bijvoorbeeld «commissie van de rekening». Zo'n commissie bestaat dan (deels) uit gemeenteraadsleden – onder wie vaak ook raadsleden van de partijen die het College van burgemeester en wethouders vormen. Zij doen buitengewoon nuttig werk, maar dragen daarbij wel «twee petten». De Algemene Rekenkamer vindt dat de onafhankelijkheid, zorgvuldigheid en professionaliteit van dit soort commissies te weinig is gewaarborgd en dat we dus eigenlijk niet van «rekenkamers» kunnen spreken, hoe lovenswaardig deze initiatieven ook zijn. Alleen Rotterdam heeft op dit ogenblik een echte rekenkamer die zich zo mag noemen, vindt de Algemene Rekenkamer.

Dit betekent overigens niet dat de nieuwe rekenkamers de commissies van de rekening zouden moeten gaan vervangen; zij kunnen in de toekomst juist een nuttige gesprekspartner vormen.

Provinciale rekenkamers

Waarschijnlijk zal het kabinet medio 2001 ook voor provincies een rekenkamer verplicht gaan voorschrijven. Om die reden heeft het Interprovinciaal Overleg (IPO) in 2000 alvast de mogelijke opzet, taken en bevoegdheden van provinciale rekenkamers verkend. De Algemene Rekenkamer heeft hierbij een actieve rol vervuld: Collegelid A. Havermans maakte deel uit van de commissie-Van Bergen, die een advies uit moest brengen over de vormgeving van provinciale rekenkamers. Bovendien

heeft de Algemene Rekenkamer substantiële ambtelijke ondersteuning verleend bij het opstellen van het rapport van de commissie. De commissie-Van Bergen (en ook de Algemene Rekenkamer) vindt het van belang dat de provinciale rekenkamer onafhankelijk gaat functioneren van zowel het College van Gedeputeerde Staten als van de Provinciale Staten. Dat is een voorwaarde om te kunnen komen tot onpartijdige onderwerpkeuze, vraagstelling en oordeelsvorming.

Overkill?

Op het werkterrein van de lokale rekenkamer zijn al verschillende andere partijen actief: de commissie voor onderzoek van de rekeningen, de accountant, de interne controleafdeling en onderzoeksbureaus die beleidsevaluaties uitvoeren. Rekenkamers, lokaal of nationaal, moeten zich inderdaad realiseren dat zij niet in een vacuüm opereren en dat al deze partijen nuttige gesprekspartners voor hen zijn. Een «echte» rekenkamer heeft echter duidelijke meerwaarde. Belangrijke voordelen zijn:

- zij is niet medeverantwoordelijk voor het beleid, waar Raad en College van B&W dat wel zijn;
- zij is haar eigen opdrachtgever en komt daardoor ook met onderzoeken naar vraagstukken waarover men liever niet wil horen;
- zij staat op enige afstand en heeft daardoor de ruimte om ook de onderwerpen die niet passen in de «waan van de dag» aan te pakken.

Algemene Rekenkamer als «expert»

In de aanloopfase naar de instelling van lokale rekenkamers heeft de Rekenkamer gekozen voor een actieve rol. De wetgevende partijen heeft zij inzichten aangereikt over onder meer de basisvereisten voor lokale rekenkamers. De gemeenten en provincies zelf wil de Rekenkamer vooral adviseren. Zij heeft dit in 2000 gedaan door:

- te participeren in overleggen en adviescommissies, zoals de commissie van het IPO;
- informatie beschikbaar te stellen; zo heeft de Rekenkamer een speciale website ontwikkeld over het onderwerp lokale rekenkamers;
- presentaties te verzorgen in het land; de Rekenkamer heeft lezingen en workshops verzorgd in samenwerking met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het IPO.

Expertmeeting over lokale rekenkamers

Op 29 november 2000 heeft de Rekenkamer in Arnhem deelgenomen de tweede «expertmeeting lokale rekenkamers». Twee medewerkers van de Rekenkamer verzorgden een workshop in samenwerking met de voorzitter van de rekenkamercommissie van de gemeente Ede. In de workshop maakten zij een vergelijking tussen het onderzoeksproces van de Rekenkamer en dat van de rekenkamercommissie uit Ede. Het onderzoeksproces van beiden leek in eerste instantie niet te verschillen. Een diepere analyse echter liet duidelijke verschilpunten zien, zoals op het punt van de onafhankelijkheid. De Algemene Rekenkamer is volkomen onafhankelijk; in Ede bestaat de rekenkamercommissie uit gemeenteraadsleden, onder wie ook raadsleden van de partijen die het College van B&W vormen. Dat betekent dat er sprake kan zijn van strijdige belangen. Een ander verschil is dat de Algemene Rekenkamer voor onderzoek opgeleide onderzoekers in dienst heeft, terwijl het in Ede de gemeenteraadsleden zijn die het onderzoek uitvoeren. Dat kan van invloed zijn op de onderwerpselectie (vermijden van bepaalde onderwerpen) en op de uitvoering van het onderzoek zelf.

De workshop had niet de bedoeling aan te tonen dat de Algemene Rekenkamer in alles «beter» zou zijn. Wel was het de bedoeling verschillen en overeenkomsten helder te maken en er over te discussiëren.

2.7 Na 2000

Het *rechtmatigheidsonderzoek* bij het Rijk zal ook de komende jaren in het teken staan van «bijhouden»: de zo goed als honderd procent rechtmatigheid op peil houden. Het financieel beheer blijft een belangrijk punt van aandacht. In 2000 is wel gebleken dat het financieel beheer op papier vaak klopt, maar dat er in de uitvoering toch nog belangrijke zaken mis kunnen gaan.

De verantwoording over de rechtmatigheid door alle instellingen die publiek geld uitgeven blijft in ieder geval tot 2005 een belangrijk aandachtspunt. Van 60% gedekt door een verantwoording nu, naar 100% in 2005: dat vergt nog heel wat aandacht van alle partijen.

Het *doelmatigheidsonderzoek* was de laatste jaren vooral gericht op het stimuleren van de ministers om hun beleidsinformatie op orde te krijgen: stap 1 van de beschreven niveaus van het doelmatigheidsonderzoek. De komende jaren wil de Rekenkamer langzaam maar zeker wat meer aandacht gaan schenken aan onderzoek naar de resultaten van beleid: beleidsprestaties en effecten (de stappen 2 en 3). Beleidsinformatie raakt hiermee geenszins buiten beeld; het blijft een telkens terugkerend onderdeel van doelmatigheidsonderzoek.

Op het *VBTB-terrein* zal de Rekenkamer haar aandacht voor de bedrijfsvoering en de beleidsinformatiesystemen van de ministeries intensiveren. Er lopen sinds begin 2001 al gerichte onderzoeken naar deze onderwerpen. Verder zal in de rapporten bij de financiële verantwoordingen die de Rekenkamer in mei 2001 gaat uitbrengen, opnieuw gerichte aandacht worden gegeven aan de 32 beleidsterreinen waarvan de Tweede Kamer wil dat de verantwoording daarover prioriteit krijgt in de beoordeling.

Bij het thema *gemeentelijke en provinciale rekenkamers* speelt na 2000 de vraag welke rol de Rekenkamer wil vervullen als er eenmaal rekenkamers bij lagere overheden zijn. De Rekenkamer ambieert zelf geen taak op het provinciale en gemeentelijke niveau.

Wel zal zij een actieve ondersteunende rol vervullen; ze zal op verzoek van een gemeente of provincie ondersteuning geven bij het inrichten van de rekenkamerfunctie, bij het opzetten van doelmatigheidsonderzoek en bij concrete onderzoeksvoorstellen. Maar verder dan het bieden van een helpende hand wil de Rekenkamer hierbij niet gaan.

Wel stelt de Rekenkamer zich voor dat gezamenlijk een opleidingsbeleid ontwikkeld zou kunnen worden.

3 NEDERLANDSE ANTILLEN, ARUBA EN NEDERLAND

Met haar zusterinstellingen van de Nederlandse Antillen en Aruba heeft de Algemene Rekenkamer een bijzondere relatie, omdat Nederland, de Nederlandse Antillen en Aruba samen het Koninkrijk der Nederlanden vormen. De drie rekenkamers hebben de afgelopen jaren op verschillende terreinen samengewerkt.

3.1 Protocol voor samenwerking

Sinds 1997 is eraan gewerkt om de bijzondere relatie van de drie rekenkamers in Koninkrijksverband uit te werken in een samenwerkingsverband. Dat heeft eind 2000 geresulteerd in de ondertekening van een gezamenlijk protocol, dat de basis biedt voor concrete activiteiten.

De doelen van het samenwerkingsprotocol zijn:

- een bijdrage leveren aan de deugdelijkheid van het bestuur in alle drie landen;
- de onderlinge samenhang in de positie van de drie rekenkamers binnen het Koninkrijk bevorderen;
- onderling standpunten afstemmen over zaken die alledrie de rekenkamers aangaan.

Door structurele samenwerking kan het functioneren van elk van de drie rekenkamers verbeteren. Daarbij moet niet alleen gedacht worden aan gezamenlijke activiteiten, maar ook aan het uitwisselen van informatie en ervaring, het toegankelijk maken van interne opleidingen voor elkaars medewerkers, en de inzet van medewerkers voor elkaars onderzoekswerkzaamheden.

Van belang is dat elke rekenkamer haar eigen onafhankelijkheid behoudt. Gecoördineerd onderzoek in één van de drie landen gebeurt dan ook altijd onder verantwoordelijkheid van de rekenkamer in dat land, en die rekenkamer neemt ook de publicatie van het rapport voor haar rekening.

3.2 Activiteiten

In 2000 heeft de Rekenkamer onder meer ondersteuning verleend aan een onderzoek op Aruba naar «Grote infrastructuurprojecten». Daarnaast hebben medewerkers van de Rekenkamer deelgenomen aan een onderzoek naar vergunningen van de Arubaanse rekenkamer. Naar verwachting zal de Arubaanse rekenkamer haar rapport hierover in de eerste helft van 2001 publiceren. Verder heeft de Rekenkamer assistentie verleend bij het becommentariëren van een concept voor de nieuwe landsverordening voor de Arubaanse rekenkamer.

Bij haar zusterinstituut op de Antillen heeft de Rekenkamer meegedacht over het opzetten van een tijdschrijfsysteem en de verbetering van de organisatie. Dat laatste heeft een vervolg gekregen in een groot project om achterstanden in controle van de jaarrekeningen weg te werken. Met de eerste activiteiten hiervoor is de Rekenkamer in 2000 begonnen. Het project werpt vruchten af: de Antilliaanse rekenkamer verwacht deze achterstand in de loop van 2001 te hebben ingelopen.

3.3 Solidariteitsfonds

Nederland, de Nederlandse Antillen en Aruba hebben een gezamenlijk Solidariteitsfonds, waaruit financiële bijdragen worden betaald aan Bonaire, Saba, Sint Eustatius en, zolang als nodig, Sint Maarten.

Collegelid A.J.E. Havermans van de Algemene Rekenkamer is op verzoek van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voorzitter van een commissie die zal adviseren over dit Solidariteitsfonds. De commissie heeft in november 2000 haar eerste advies uitgebracht. Daarin wordt onder andere geadviseerd om eerst bij de ontvangers van de bijdragen ontstane schulden te saneren en opgelopen achterstanden in te lopen; anders kan het Solidariteitsfonds niet goed functioneren. Verder adviseert de commissie om deugdelijke projectaanvragen die samenhangen met de achterstandssituatie op de eilanden bij de besteding van de samenwerkingsmiddelen met prioriteit te honoreren. De ontwerp-rijkswet waarin het Solidariteitsfonds wordt geregeld kan volgens de commissie beter worden ingetrokken en worden vervangen door een nieuw ontwerp.

3.4 Na 2000

In het in 2000 ondertekende protocol is ook vastgelegd dat de Colleges van de drie rekenkamers elkaar eens in de twee jaar zullen ontmoeten. De eerste ontmoeting is gepland voor maart 2001. Verder zal het samenwerkingsverband in 2001 als resultaten opleveren:

- een door de Arubaanse rekenkamer te publiceren onderzoek naar vergunningen, waaraan Rekenkamermedewerkers ondersteuning hebben verleend;
- afronding van het project op de Antillen om de achterstanden in de controle van de jaarrekeningen weg te werken.

Er zal overleg worden gestart over een meerjarenprogramma waarin de samenwerkingsactiviteiten op basis van het protocol met de beide zusterinstellingen worden vastgelegd.

4 HET WERKTERREIN EUROPA

De Nederlandse regering heeft nog steeds te weinig zicht op de vraag of Europese subsidies in Nederland wel juist en nuttig worden besteed, zo blijkt uit de onderzoeken van de Rekenkamer. Dit is een EU-breed probleem, waarmee ook de Midden- en Oost-Europese kandidaat-lidstaten van de Europese Unie te maken zullen krijgen. Daarom vindt de Rekenkamer het belangrijk dat daar nú al gewerkt wordt aan een goede opzet van het toezicht op de gelden die men vanuit Brussel gaat ontvangen.

4.1 Controle van EU-gelden in Nederland

Jaarlijks draagt Nederland rond de 12 miljard gulden (5,5 miljard euro) af aan de Europese Unie (EU). Dit is publiek geld, opgebracht door de Nederlandse belastingbetaler. Het beheer en de besteding van dit geld moet dan ook, zowel bij de Europese Commissie als in iedere lidstaat, goed gecontroleerd worden. Datzelfde geldt voor de subsidiegelden die Nederland van de EU *ontvangt*. In 1998 bedroegen deze subsidies in totaal ongeveer 4,5 miljard gulden (2 miljard euro). Deze gelden zijn onder meer bestemd voor sociale projecten in provincies en gemeenten, voor de ondersteuning van boerenbedrijven en voor de ontwikkeling van nieuwe technologieën.

De controle op al deze geldstromen is als volgt geregeld. De lidstaten moeten ervoor zorgen dat de geldstromen die zij van de EU ontvangen, goed worden beheerd. Ook zijn zij verantwoordelijk voor een goede controle op dat beheer. Die controle is een taak van de *nationale rekenkamers*.

De controle op «Brussel», waar over de bestemmingen van al deze in- en uitgaande geldstromen wordt beslist, wordt uitgevoerd door de *Europese Rekenkamer*.

De Europese Rekenkamer

Behalve de nationale rekenkamers van de vijftien afzonderlijke lidstaten kent de EU ook een Europese Rekenkamer. De Europese Rekenkamer controleert de uitvoering van de EU-begroting, waarvoor de Europese Commissie eindverantwoordelijk is. De Europese Rekenkamer is niet toegerust om de besteding van de EU-gelden in alle vijftien lidstaten afzonderlijk zelf goed te kunnen controleren. Enerzijds omdat zij een beperkte personele capaciteit heeft, anderzijds omdat zij met vijftien lidstaten te maken heeft met grote verschillen in de manier waarop het financieel management is georganiseerd. Om toch de rechtmatigheid van de uitvoering van de gehele EU-begroting te kunnen beoordelen, doet de Europese Rekenkamer steekproefsgewijs onderzoek ter plaatse verspreid over de hele Europese Unie.

Jaarlijks geeft de Europese Rekenkamer bij het jaarverslag een zogenoemde «Verklaring van Betrouwbaarheid» af. In die verklaring, die gebaseerd is op de bevindingen uit de steekproef, is het oordeel van de Europese Rekenkamer opgenomen. Tot op heden (sinds 1995) heeft de Europese Rekenkamer nog geen positieve verklaring in haar jaarverslag kunnen afgeven.

Eigen huis op orde

Nederland moet in ieder geval «het eigen huis op orde» hebben, vindt de Rekenkamer. Daarom doet zij onderzoek naar het financieel beheer van de Europese subsidies die Nederland ontvangt. Worden de gelden volgens de regels besteed aan de doelen waarvoor ze bestemd zijn? En zorgen de verantwoordelijke ministers voor een goed toezicht hierop? Door over haar bevindingen regelmatig te rapporteren, wil de Rekenkamer regering

en Tweede Kamer voorzien van informatie die zij kunnen gebruiken om het financieel management van het Europese geld zowel in Brussel als in Nederland te verbeteren.

Misbruik en oneigenlijk gebruik van EU-subsidies

Bij een groot deel van de werkgelegenheidsprojecten die in 1997 met subsidies van het Europees Sociaal Fonds (ESF) in Nederland liepen, was sprake van onregelmatigheden. Nadat de Europese Commissie dit had vastgesteld, heeft de Rekenkamer op verzoek van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) onderzoek gedaan naar de controle en het toezicht op de ESF-subsidiegelden. De Rekenkamer bracht in februari 2000 haar rapport uit en deed de minister van SZW verschillende aanbevelingen om de controle en het toezicht in de nieuwe subsidieperiode 2000–2006 te verbeteren.

Bestrijding misbruik en oneigenlijk gebruik van EU-geld krijgt te weinig aandacht

Uit het rapport *Controle en toezicht op ESF-subsidies* dat de Rekenkamer in februari publiceerde, bleek dat de meeste administraties van projecten gefinancierd uit het Europees Sociaal Fonds (ESF) onvoldoende op orde waren. Daardoor was vaak niet duidelijk wie aan een project hadden deelgenomen, waaruit de deelname had bestaan of hoeveel een project precies had gekost. In sommige gevallen had de subsidie volgens de Rekenkamer, wegens de ernst van de administratieve tekortkomingen, niet eens verstrekt mogen worden.

Als belangrijkste oorzaak van het probleem zag de Rekenkamer het gebrek aan aandacht bij Arbeidsvoorziening en bij het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor de bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik van de gelden. De Rekenkamer stelde vast dat goed toezicht op de 3,8 miljard gulden (1,7 miljard euro) die de Europese Commissie beschikbaar had gesteld voor de nieuwe planperiode 2000–2006, nog een grote krachtsinspanning zou vergen.

In december 2000 publiceerde de Rekenkamer – opnieuw op verzoek van de minister van SZW – een tweede rapport over dit onderwerp. De nieuwe opzet van het toezicht op ESF-subsidies voor de periode 2000–2006 bleek nog niet af te zijn. De Rekenkamer deed aanbevelingen voor verdere verbetering van het financieel beheer en voor de ontwikkeling van beleid ter voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik van ESF-gelden. De regering is inmiddels begonnen met de uitvoering van deze aanbevelingen. Ook heeft de minister van SZW een commissie ingesteld onder leiding van voormalig Rekenkamerpresident H.E. Koning, die onderzoek gaat doen naar het beheer van ESF-subsidiegelden.

Minder oog voor juiste en nuttige besteding

De Rekenkamer bracht in 2000 ook een rapport uit over het geheel van de geldstromen in het kader van het Europese structuurbeleid (bedoeld om de verschillen in ontwikkeling tussen regio's te verkleinen), en een rapport over de geldstromen in het kader van het Europese technologiebeleid (bedoeld om Europa concurrerend te maken in wetenschap en technologie).

In totaal heeft de Rekenkamer hiermee rond een kwart van het geld dat in de periode 1994–1999 van Brussel naar Nederland kwam onder de loep genomen: 6,7 miljard gulden (ruim 3 miljard euro).

De Rekenkamer onderzocht of de ministers goed zicht hadden op wat er in Nederland precies met al dat geld gedaan was. Dat bleek niet het geval. Beide rapporten hadden dan ook een eensluidende conclusie: Nederland heeft genoeg aandacht voor het binnenhalen van geld uit Europa, maar veel minder oog voor juistheid en nut van de besteding in eigen land.

Nieuwe bevoegdheden voor Rekenkamer

Regering en parlement hebben in 2000 besloten dat de controlebevoegdheden van de Rekenkamer op het werkterrein «Europa» zullen worden uitgebreid.

Op dit moment mag de Rekenkamer onderzoek doen bij de ministeries, bij bedrijven en instellingen waarvan het Rijk aandelen bezit (zoals KLM, Schiphol en KPN) en bij zelfstandige organisaties die met gemeenschapsgeld een wettelijke taak uitvoeren (zoals ziekenfondsen, onderwijsinstellingen en energiebedrijven).

Waarschijnlijk vanaf medio 2001 mag de Rekenkamer ook onderzoek doen bij Nederlandse bedrijven, instellingen en natuurlijke personen die een beroep of bedrijf uitoefenen en direct of indirect een subsidie ontvangen uit de kas van de Europese Unie. Het kan daarbij gaan om «eindontvangers», zoals boeren die een landbouwsubsidie ontvangen vanuit Brussel, of om instanties die als «tussenschakel» verantwoordelijk zijn voor de financiële administratie van gesubsidieerde projecten, zoals gemeenten, provincies, streekgewesten, administratiekantoren, accountantskantoren, stichtingen, enzovoort.

De uitbreiding van de bevoegdheden van de Rekenkamer wordt vastgelegd in de Comptabiliteitswet, die daarvoor zal worden gewijzigd. De gewijzigde wettekst is in 2000 enkele malen in concept aan de Rekenkamer voorgelegd. Een belangrijk punt voor de Rekenkamer is, dat het wetsvoorstel ook de aansprakelijkheid van de ministers vastlegt tegenover de Europese Commissie. Dit betekent tot op zekere hoogte een formele erkenning van de verantwoordelijkheid die de ministers dragen voor het toezicht op een juiste besteding van EU-gelden.

Handboek voor controle bij EU-subsidieontvangers

Zodra haar nieuwe controlebevoegdheden bij de ontvangers van EU-subsidies wettelijk zijn vastgelegd, wil de Rekenkamer ze indien nodig direct kunnen gebruiken. Met dat doel is de Rekenkamer bezig een handboek te ontwikkelen waarin alle mogelijke vragen worden beantwoord waarvoor onderzoeksteams zich geplaatst kunnen zien wanneer zij zich daadwerkelijk bij de «nieuwe» gecontroleerden aandienen. Het gaat onder meer om richtlijnen omtrent de bejegening van gecontroleerden. Die zijn nodig, want het zal voor een deel gaan om mensen (bijvoorbeeld boeren) die geen enkele ervaring hebben met controlebezoeken door de Rekenkamer en waarschijnlijk geen weet hebben van de rechten en plichten die voor beide partijen gelden. Het is dus zaak dat de onderzoeksteams zich correct gedragen en duidelijke informatie verstrekken.

In het handboek komen vragen aan de orde als: «Welke juridische bescherming heeft een subsidieontvanger bij een controleactie van de Rekenkamer?», «Tot welk detailniveau kan de Rekenkamer informatie, gelet op de privacywetgeving, opvragen bij een eindontvanger of tussenschakel?», «Hoe dient de Rekenkamer te handelen indien tijdens de controle bij een bedrijf, instelling of persoon strafbare feiten worden geconstateerd?», «Welke informatie mag de Rekenkamer tijdens haar onderzoek ter plaatse *niet* opvragen?»

Door van tevoren goed stil te staan bij dit soort kwesties, kunnen mogelijke valkuilen worden gemedend.

4.2 Samenwerking met nationale rekenkamers in de EU

Het geld van de Nederlandse belastingbetaler gaat via de EU-begroting ook naar bestemmingen in andere lidstaten. De Rekenkamer vindt daarom dat het Europese geld ook in alle andere landen van de Europese Unie goed moet worden beheerd en gecontroleerd.

Om dat te bereiken wil de Rekenkamer samenwerken met andere nationale rekenkamers in Europa. Wanneer verschillende rekenkamers gezamenlijk tot soortgelijke bevindingen komen, hebben deze immers meer invloed.

Samenwerking met Europese zusterorganisaties wordt overigens vaak wel bemoeilijkt door het feit dat de nationale rekenkamers binnen Europa niet dezelfde bevoegdheden en/of dezelfde mate van onafhankelijkheid hebben.

Het contactcomité van rekenkamerpresidenten

Een belangrijk platform als het gaat om samenwerking is het zogenoemde contactcomité, waarin de presidenten van de rekenkamers in de EU-landen en die van de Europese Rekenkamer zitting hebben. Dit comité komt jaarlijks bijeen om over onderwerpen van gezamenlijk belang te spreken. Het contactcomité heeft in 2000 verschillende plannen voor de nabije toekomst besproken. De belangrijkste voornemens waren de uitvoering van een gezamenlijk onderzoek door vier rekenkamers naar staatssteun aan ondernemingen en de instelling van een werkgroep structuurfondsen.

Ook hebben de presidenten gesproken over vraagstukken rondom de Europese Rekenkamer en over de toekomstige samenwerking van de rekenkamers van de EU-landen met die uit Midden- en Oost-Europa.

Gezamenlijke onderzoeksprojecten in 2000

In 2000 heeft de Rekenkamer aan twee gezamenlijke onderzoeken gewerkt. Het eerste onderzoek ging over de uitvoering van de Europese subsidieregeling voor akkerbouwproducten. De rekenkamers van Zweden, het Verenigd Koninkrijk en Nederland waren in 1999 alledrie met dit onderwerp bezig. Zij spraken af hun onderzoeken onderling af te stemmen. Dit resulteerde in een gezamenlijk rapport, uitgebracht in april 2000. In het rapport wordt de efficiency van de uitvoering van de subsidieregeling in de drie lidstaten vergeleken.

Het tweede gezamenlijk uitgevoerde project betreft de aanmelding bij de Europese Commissie van steunmaatregelen voor bedrijven. De Algemene Rekenkamer heeft hiernaar samen met de rekenkamers van het Verenigd Koninkrijk, Finland en Portugal onderzoek verricht. Het onderzoek wordt in 2001 afgerond.

Intercollegiale toetsing

Een nieuw fenomeen in het contact met zusterinstellingen is de zogenoemde «intercollegiale toetsing». De ene rekenkamer vraagt een andere rekenkamer dan om een oordeel over bijvoorbeeld de wijze waarop men onderzoek doet en daarover rapporteert, of ook over de manier waarop men de eigen organisatie heeft ingericht.

In 1999–2000 verleende de Rekenkamer voor het eerst haar medewerking aan zo'n project. Op verzoek van de president van de Franse rekenkamer heeft de Algemene Rekenkamer in 1999–2000 een intercollegiale toetsing uitgevoerd uitgevoerd bij haar Franse zusterorganisatie. Het *Cour des Comptes* wilde graag profiteren van de kennis en ervaring van de Algemene Rekenkamer, die zelf de afgelopen jaren de nodige aandacht heeft geschonken aan de formulering van haar missie en aan de ontwikkeling van haar organisatie, procedures en producten. De eerste fase van deze «expertise amicale» is in december 2000 afgesloten met een presentatie door Collegelid P. Zevenbergen. De Franse collega's hebben naar aanleiding van de rapportage van de Rekenkamer besloten op een drietal terreinen de samenwerking voort te zetten.

4.3 Ondersteuning rekenkamers kandidaat-lidstaten

In 2004 zal de EU worden uitgebreid met enkele landen uit Midden- en Oost-Europa. De Rekenkamer onderschrijft het belang dat in de kandidaat-lidstaten het beheer en de controle van de gelden die vanuit Brussel zullen

worden verstrekt, meteen goed wordt *opgezet*. Zeker ook gezien de kwaliteit van het financieel management binnen de huidige EU. Daarom heeft de Rekenkamer bij de rekenkamers van verschillende Oost-Europese landen ondersteunende projecten lopen. In 2000 zijn er contacten geweest met onder meer de zusterorganisaties in Hongarije, Polen, Estland en Bulgarije.

Ondersteuning rekenkamer Bulgarije

Bulgarije is een van de landen in Oost-Europa die op termijn graag willen toetreden tot de EU. Daarvoor moet het land aan een aantal voorwaarden voldoen. Het kandidaat-lid dient onder andere te beschikken over een goed functionerend nationaal controle-instituut. De Bulgaarse rekenkamer bestaat pas sinds 1996 en voldoet nog niet aan de West-Europese maatstaven voor controle.

De Rekenkamer heeft in 1999 enkele medewerkers ingezet om haar Bulgaarse zusterinstelling bij te staan bij de uitvoering van het strategisch ontwikkelingsplan. Dit project, dat de Rekenkamer uitvoert onder de paraplu van de Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), is in 2000 voortgezet.

Er zijn in 2000 diverse workshops georganiseerd voor de Bulgaarse collega's. Onderwerpen waren bijvoorbeeld: controle van EU-gelden, statistische steekproeven, controle ondersteund door informatietechnologie en kwaliteitsbeheersing van het onderzoek.

4.4 Na 2000

Het onderzoek van de Rekenkamer is tot op heden vooral nationaal georiënteerd: onderzocht wordt in welke mate de minister verantwoordelijk is als het gaat om Europese gelden.

De volgende stap is het ondernemen van activiteiten gericht op het *internationaal* op orde krijgen van het financieel management. Met de uitbreiding van dergelijke activiteiten heeft de Rekenkamer in 2000 al een begin gemaakt. Zij zullen in de komende jaren meer nadruk krijgen. Zo wil de Rekenkamer nog vaker gaan samenwerken met andere nationale rekenkamers binnen Europa.

Verder wil de Rekenkamer de komende jaren (samen met de ministeries van Buitenlandse Zaken en Financiën) bezien waar mogelijkheden liggen om bij te dragen aan verbetering van het beheer en de controle van EU-gelden, vooral bij regelingen die in gedeeld beheer door de Europese Commissie en de lidstaten worden uitgevoerd.

5 INTERNATIONALE ACTIVITEITEN

Door het overdragen van haar expertise aan zusterinstellingen probeert de Rekenkamer ook in landen buiten Europa bij te dragen aan het goed functioneren van het openbaar bestuur. Ze verleent bijvoorbeeld steun aan het initiatief van de rekenkamers uit Engelstalig Afrika om een eigen trainingsprogramma op te zetten en uit te voeren. In 2000 zijn hiervoor ook activiteiten in Nederland georganiseerd.

5.1 Contact met zusterorganisaties

De Rekenkamer steekt veel energie in het onderhouden van contacten met rekenkamers over de hele wereld, zowel op bestuurlijk niveau als op het niveau van onderzoekers en beleidsmedewerkers. Zulke contacten zijn om verschillende redenen van belang.

Good governance

De Rekenkamer wil in haar contacten met zusterorganisaties bijdragen aan de rol van Nederland in de wereldwijde ontwikkelingssamenwerking. Een belangrijke overweging daarbij is de *good governance*-gedachte: door het overdragen van haar kennis en expertise aan zusterinstellingen ondersteunt zij het goed functioneren van het openbaar bestuur in ontwikkelingslanden.

De Rekenkamer sluit hiermee aan bij het beleid van de Nederlandse regering, die controle van overheidsfinanciën beschouwt als een belangrijk element van ontwikkelingssamenwerking. Een rekenkamer kan bij uitstek een rol vervullen bij het afleggen van verantwoording door steun ontvangende landen. Dit is een randvoorwaarde voor een goede uitvoering van de begrotingshulp die Nederland nastreeft.

Rekenkamer onderdeel van het Nederlandse ontwikkelingssamenwerkingsbeleid

«Er worden naar ontwikkelingslanden grote sommen geld gestuurd en een goed functionerende rekenkamer ter plaatse is een belangrijk instrument om zicht te hebben op de vraag of dat geld niet «weglekt» naar andere bestemmingen dan waarvoor het bedoeld was. Ook financieringsinstellingen zoals de Wereldbank hebben er dus belang bij dat de rekenkamers dáár kundige ondersteuning krijgen – bijvoorbeeld van onze Rekenkamer.»
(Minister Herfkens van Ontwikkelingssamenwerking tijdens bezoek Afrikaanse rekenkamers aan Nederland, 1 oktober 2000)

Grensoverschrijdende vraagstukken

Internationale contacten zijn voor de Rekenkamer ook van belang omdat de wereld «internationaliseert»: we hebben steeds vaker te maken met grensoverschrijdende problemen (bijvoorbeeld op het gebied van milieu). Ook wet- en regelgeving heeft in toenemende mate een internationaal karakter. De Rekenkamer streeft ernaar om naar dit soort grensoverschrijdende vraagstukken regelmatig gemeenschappelijke onderzoeken met zusterinstellingen uit te voeren.

Rondkijken bij zusterorganisaties levert tegelijkertijd vergelijkingsmateriaal op. In het buitenland kan de Rekenkamer haar ideeën toetsen. Er zijn in Nederland geen gelijksoortige instellingen aan wie de Rekenkamer zich kan spiegelen en met wie ze informatie kan uitwisselen.

Win-winsituatie

De Rekenkamer vindt dat er bij buitenlandse activiteiten sprake moet zijn van een win-winsituatie: tegenover het belang van de zusterinstelling staat het interne belang van de Rekenkamer.

De bijdrage die de Rekenkamer in het kader van haar buitenlandse projecten levert aan de ontwikkeling van onderzoeksmethoden en -technieken wordt dan ook mede gebruikt om de eigen kwaliteit te vergroten.

Een ander intern belang dat meespeelt in de buitenlandse activiteiten van de Rekenkamer is de professionalisering van haar medewerkers.

Internationale projecten bieden medewerkers de mogelijkheid om kennis en expertise op te doen en uit te dragen. Daarom wil de Rekenkamer zoveel mogelijk medewerkers betrekken bij activiteiten in het buitenland.

Engelstalige Afrikaanse landen

De Rekenkamer heeft er in 1997 voor gekozen haar buitenlandse activiteiten te concentreren, zowel qua regio's als qua soort activiteiten. De redenering is dat concentratie de effectiviteit ten goede komt.

De zogenoemde «targetlanden» van het beleid van de minister van Ontwikkelingssamenwerking (dit zijn 21 landen, verspreid over Afrika, Azië, Latijns-Amerika en Oost-Europa) vormen voor de Rekenkamer het belangrijkste aandachtsgebied. Projecten bij de rekenkamers in deze landen hebben tot doel de manier van werken daar te professionaliseren.

Een dergelijk project heeft de Rekenkamer momenteel onder meer in de ruim twintig Engelstalige Afrikaanse landen. De Rekenkamer ondersteunt het initiatief van de zusterinstellingen aldaar om een eigen trainingsprogramma op te zetten en uit te voeren.

Het project vloeit voort uit het ontwikkelingshulpprogramma van de International Organisation of Supreme Audit Institutions (Intosai), de wereldorganisatie van rekenkamers waarvan ook de Algemene Rekenkamer lid is. Het project wordt gesteund door het Ministerie van Buitenlandse Zaken en loopt nu drie jaar.

In 2000 zijn voor het eerst ook evenementen in Nederland georganiseerd: onder voorzitterschap van Collegelid P. Zevenbergen heeft de Rekenkamer samen met het Ministerie van Buitenlandse Zaken in oktober rond de veertig vertegenwoordigers van Afrikaanse rekenkamers ontvangen voor een afsluitende cursus doelmatigheidsonderzoek en een assemblee-vergadering van de voorzitters van de Afrikaanse rekenkamers over de toekomst van het programma.

Het is de bedoeling dat het project in 2001 een vervolg krijgt voor nog eens drie jaar.

Jemen: professionalisering van manier van werken

De Rekenkamer heeft in 2000 ondersteuning verleend aan de rekenkamer van Jemen. Een delegatie van de Rekenkamer heeft in januari deelgenomen aan een symposium in Jemen over de samenwerking tussen de rekenkamers van beide landen. Als vervolg hierop hebben medewerkers van de Rekenkamer in juni en juli 2000 trainingen verzorgd voor de Jemenitische collega's, over onder meer de kwaliteitsbeheersing van het onderzoek en de accountantscontrole op internationale projecten.

De professionalisering van de manier van werken bij het zusterinstituut is in 2000 aldus een stap verder gebracht. Begin 2001 zal met behulp van de Rekenkamer een «dag van de kwaliteitsbeheersing» worden georganiseerd, met verschillende workshops. Doel is de betrokkenheid van de medewerkers van de Jemenitische rekenkamer bij de beheersing van de kwaliteit van het onderzoek te vergroten, door ze vertrouwd te maken met de criteria en instrumenten die daarvoor gebruikt kunnen worden.

5.2 Rol binnen de rekenkamergemeenschap

De Rekenkamer is lid van de International Organisation of Supreme Audit Institutions (Intosai), de wereldorganisatie van rekenkamers.

Intosai-activiteiten

In 2000 is de Rekenkamer vooral actief geweest binnen enkele Intosai-werkgroepen.

Voor de *Working Group on Environmental Auditing*, waarvan de Rekenkamer sinds de oprichting in 1992 voorzitter is, hebben president Stuiveling en het projectteam Environmental Auditing in april 2000 de zesde bijeenkomst voorbereid en bijgewoond in Kaapstad, Zuid Afrika. De werkgroep houdt zich bezig met het uitwisselen van informatie tussen rekenkamers over milieuonderzoek en de ontwikkeling van methoden en technieken voor dat onderzoek. Het projectteam van de Rekenkamer heeft verschillende documenten opgesteld ter ondersteuning van het milieuonderzoek door rekenkamers. Het afgelopen jaar zijn voorts op instigatie van de werkgroep in alle Intosai-regio's regionale «environmental auditing»-werkgroepen opgericht. Ook is gewerkt aan de voorbereiding van het Intosai-congres in Seoul, Zuid Korea, in 2001.

De werkgroep heeft al enkele jaren een eigen website, die op dit moment door de Algemene Rekenkamer wordt beheerd.

Voor het *Standing Committee on IT Audit* (kortweg IT-Committee) van Intosai, waarvan de Rekenkamer sinds kort ook lid is, hebben in november 2000 twee medewerkers van de Rekenkamer deelgenomen aan de negende vergadering, die gehouden werd in Delhi. Ze hebben daar contacten gelegd en afspraken gemaakt om kennis en ervaring uit te wisselen. Het IT-Committee heeft als doel nationale rekenkamers te ondersteunen bij de ontwikkeling van de kennis en vaardigheden die nodig zijn om informatietechnologie (IT) te benutten en om IT-audits te verrichten.

Ook binnen het *Internal Control Standards Committee* van Intosai is de Rekenkamer in 2000 actief geweest. Een belangrijk project van dit comité betreft de actualisering van de internal control-richtlijnen die Intosai in 1992 heeft uitgebracht. De Rekenkamer werkt hieraan mee en drukt ook een eigen stempel op de richtlijnen: zij zet zich vooral in voor een goede verankering van de specifieke kenmerken van publieke organisaties.

Internal control, wat is dat eigenlijk?

Internal control kan worden omschreven als het geheel van processen binnen organisaties dat redelijke zekerheid moet bieden dat doelstellingen worden behaald, dat weten regelgeving wordt nageleefd en dat een goede externe verantwoording plaatsvindt. Het thema mag zich de laatste jaren zowel in de private als in de publieke sector in een sterk toegenomen belangstelling verheugen, vooral naar aanleiding van een aantal grote fiasco's bij ondernemingen eind jaren tachtig en begin jaren negentig. In 1992 kwam in de Verenigde Staten het rapport *Internal Control-Integrated Framework* uit, beter bekend als het COSO-rapport. Volgens dit rapport bestaat interne beheersing uit een vijftal samenhangende elementen, aangeduid als «control environment», «risk assessment», «control procedures», «information and communication» en «monitoring». Het COSO-concept wordt inmiddels internationaal in brede kring gebruikt. Een voorbeeld van toepassing in de praktijk is de Wereldbank, alwaar in de afgelopen jaren een intensief project is doorlopen om het COSO-model binnen de organisatie te implementeren.

Intosai heeft zich voorgenomen haar *Guidelines for Internal Control Standards* uit 1992 eveneens in de richting van COSO aan te passen. Omdat de Rekenkamer sinds medio 2000 deel uitmaakt van de Intosai-commissie die zich hiermee zal gaan bezighouden (het Internal Control Standards Committee), werkt zij mee aan de herziening van de richtlijnen. Zij streeft er daarbij naar het eigene van organisaties die naast overheden in strikte zin in de publieke sector werkzaam zijn goed in de richtlijnen tot uitdrukking te brengen.

Global Working Group-activiteiten

Naast Intosai bestaat op initiatief van de rekenkamer van de Verenigde Staten sinds januari 2000 de Global Working Group van veertien presidenten (auditors general) van toonaangevende rekenkamers in de wereld, te weten die van de Verenigde Staten, Canada, Australië, Japan, Duitsland, Zweden, India, Mexico, Nieuw-Zeeland, Frankrijk, Italië, Zuid-Afrika, het Verenigd Koninkrijk en Nederland. Zij komen eenmaal per jaar samen om ervaringen uit te wisselen.

De Rekenkamer hecht eraan dat de informatie-uitwisseling tussen de «G14» wordt gestimuleerd. Hiervoor is in 2000 een belangrijke stap voorwaarts gemaakt: de veertien rekenkamers hebben besloten een interactieve website te gaan opzetten waarop zij informatie en kennis kunnen uitwisselen. Het websiteproject is in het najaar van 2000 als proef van start gegaan en zal begin 2001 daadwerkelijk gaan functioneren.

F16

Samen met de rekenkamers van Noorwegen, Denemarken, en België, houdt de Algemene Rekenkamer zich al vele jaren bezig met de financiële controle op aankoop en onderhoud van F16-vliegtuigen, eerst als voorzitter, nu als gewoon lid. In 2000 was Collegelid Havermans aanwezig bij de jaarlijkse bijeenkomst van de vier rekenkamers in Brussel.

5.3 Externe controleurschappen

Presidenten van rekenkamers zijn aangewezen als externe controleurs voor een groot aantal aan de Verenigde Naties gerelateerde internationale organisaties. De Rekenkamer streeft ernaar om altijd enkele van deze controlefuncties te vervullen. De onderlinge concurrentie voor deze functies is echter groot.

EPO en WTO

Tot het eerste kwartaal van 2000 is de Rekenkamer gedurende enkele jaren werkzaam geweest als extern controleur van het Europees Octrooibureau (EPO) te München.

Sinds 1997 vervult de Rekenkamer het extern controleurschap bij de World Trade Organisation (WTO). De Rekenkamer heeft in 2000 de controle van de jaarrekeningen 1999 van de WTO en haar pensioenfonds uitgevoerd. Ook heeft zij doelmatigheidsonderzoek gedaan naar de wijze waarop de WTO kengetallen heeft geïntroduceerd, vooral in de sfeer van het personeelsbeleid.

UNHCR

De Britse rekenkamer is als lid van de Board of Auditors van de Verenigde Naties (VN) in 2000 verantwoordelijk voor de externe controle van het Hoge Commissariaat voor de Vluchtelingen (UNHCR). Ook de Algemene Rekenkamer ambieert op termijn een extern controleurschap bij een aan de VN gelieerde organisatie. Vooruitlopend hierop is de Rekenkamer door haar Britse zusterorganisatie gevraagd om onder haar verantwoordelijkheid de externe controle van de UNHCR over het jaar 2000 uit te voeren. Dit biedt de Rekenkamer de gelegenheid om nuttige ervaring op te doen. In het najaar van 2000 is de Rekenkamer met de werkzaamheden begonnen.

FAO

De Rekenkamer heeft zich het afgelopen jaar kandidaat gesteld voor het extern controleurschap van de Food and Agriculture Organisation (FAO) van de Verenigde Naties; in 2001 zal blijken of dit wordt toegewezen.

5.4 Na 2000

Na 2000 wil de Rekenkamer haar activiteiten op het gebied van ontwikkelingssamenwerking verder uitbouwen, onder meer met projecten in Rwanda en Indonesië. Er liggen echter ook nieuwe aandachtsvelden in het verschiet.

Rwanda

De komende jaren wil de Rekenkamer in Rwanda de nationale rekenkamer gaan ondersteunen. In dit land is pas zeer kort geleden een onafhankelijke rekenkamer opgericht. In juni 1999 heeft de Rwandese regering de Rekenkamer gevraagd of ze de ontwikkeling van dit nieuwe instituut samen met de Zweedse rekenkamer zou willen ondersteunen. De beide rekenkamers willen de Rwandese collega's ervaringskennis aanreiken op het gebied van onderzoeksvaardigheden, het opbouwen en leiden van teams, het formuleren van beleid, het vestigen en onderhouden van contacten met het parlement en relaties met de pers. Er is een forse inspanning mee gemoeid: beide ondersteunende rekenkamers zullen hier in anderhalf jaar tijd samen zo'n 116 mensweken aan besteden.

Indonesië

De Rekenkamer gaat de komende jaren participeren in een project ter versterking van de Indonesische rekenkamer. Het project zal worden gefinancierd door de Wereldbank. De rekenkamers van Frankrijk en Groot-Brittannië doen ook mee. De Indonesische rekenkamer heeft met behulp van de Wereldbank zelf het initiatief genomen en zal in de loop van het project de coördinatie op zich nemen. Het zusterinstituut in Indonesië heeft de Algemene Rekenkamer gevraagd te helpen bij het reorganiseren van het onderzoeksproces, de herstructurering van de organisatie en de aanpassing van enkele wettelijke regelingen.

Nieuwe accenten

Veel van de ontwikkelingssamenwerkingsactiviteiten van de Rekenkamer zijn erop gericht kennis en expertise over te dragen aan zusterorganisaties. De komende jaren wil de Rekenkamer nadrukkelijker ook projecten opstarten waarbij zij kennis kan *opdoen* bij zusterorganisaties. Ook wil de Rekenkamer de informatie-uitwisseling met buitenlandse rekenkamers verder intensiveren, onder andere door digitale informatie-uitwisseling op te zetten.

6 DE VIRTUELE WERELD

Door de groeiende invloed van de informatie- en communicatietechnologie is de dienstverlening van de overheid aan het veranderen. Voor de Rekenkamer ligt er de taak om de informatie die de «digitale overheid» aan de burger verstrekt te toetsen op transparantie en betrouwbaarheid. In 2000 heeft zij de vragen rondom dit nieuwe werkterrein geïnventariseerd en enkele ICT-projecten uitgevoerd.

6.1 Een veranderende overheid

De Nederlandse regering wil bedrijven, burgers en ook de overheid zelf stimuleren beter gebruik te maken van de mogelijkheden die de informatie- en communicatietechnologie (ICT) biedt. Met de nota *De Digitale Delta* (juni 1999) heeft het kabinet het startschot gegeven voor een vijfjarenplan.

ICT moet bij de overheid vooral leiden tot een betere bereikbaarheid en een betere beschikbaarheid van overheidsinformatie voor burgers en bedrijven. Volgens het vijfjarenplan moet in 2002 minimaal een kwart van de publieke dienstverlening langs elektronische weg plaatsvinden. Beleidsstukken, bestemmingsplannen en begrotingen zullen in de toekomst op internet beschikbaar komen.

Daarnaast kan de administratieve rompslomp waarmee burgers nu nog vaak te maken hebben, worden verminderd. Authentieke registraties en elektronische identificatie moeten ervoor gaan zorgen dat men niet steeds opnieuw en voor elke organisatie dezelfde formulieren hoeft in te vullen. Ook is het de bedoeling dat de overheid de burger door middel van elektronische consultatie (discussies op lokaal, provinciaal en landelijk niveau) gaat betrekken bij de vorming van nieuw beleid en de evaluatie van ingevoerd beleid.

6.2 Verkenning van het nieuwe werkterrein

De Rekenkamer is in 2000 een zoektocht begonnen naar haar specifieke missie in de «virtuele wereld». Achterliggende redenering hierbij was: ICT verandert de overheid, de overheid is het werkterrein van de Rekenkamer, dus het werkterrein van de Rekenkamer verandert.

De Rekenkamer heeft een inventarisatie gemaakt van de verschillende veranderingen die als gevolg van de ICT binnen het overheidsapparaat optreden. Bij elk van deze ontwikkelingen heeft zij zich de vraag gesteld wat deze voor het werk van de Rekenkamer zouden kunnen betekenen.

Overvloed aan informatie

ICT biedt de overheid de mogelijkheid om op eenvoudige manier steeds weer nieuwe informatie te produceren. Bij een dergelijke overvloed aan informatie is het voor de burger belangrijk om te weten waar de informatie vandaan komt en hoe betrouwbaar deze is. Informatie over de lengte van wachtlijsten bij diverse ziekenhuizen bijvoorbeeld, is nuttig voor de burger, maar alleen wanneer deze er zeker van kan zijn dat de betreffende informatie objectief, correct en actueel is.

Hier ligt een mogelijke opdracht voor de Rekenkamer. Het is denkbaar dat zij in de toekomst uitspraken zal moeten doen over de betrouwbaarheid en veiligheid van de elektronische informatie die departementen en andere overheidsinstellingen op hun websites verstrekken.

Niks nieuws onder de zon

Vraagstukken rondom de kwaliteit van informatie spelen natuurlijk niet alleen een rol binnen het domein van de ICT. Van oudsher besteedt de Rekenkamer veel aandacht aan de vraag of de informatie waarmee de beleidsmakers werken wel relevant, actueel, duidelijk, volledig en betrouwbaar is. Juist daarom is het zaak dat de Rekenkamer de boot niet mist en ook de nieuwe digitale informatiestromen in haar werkzaamheden betreft.

Nieuwe beleidsinstrumenten

Departementen maken bij de uitvoering van beleid steeds vaker gebruik van ICT – bijvoorbeeld bij de aanpak van misdaad en wetsovertredingen. Zo zijn gestolen auto's tegenwoordig sneller op te sporen door verbeterd cameratoezicht en verbeterde informatie-uitwisseling tussen organisaties. Ook het gebruik van geautomatiseerde systemen bij milieumetingen illustreert hoe de ICT nieuwe beleidsinstrumenten kan opleveren. Waarschijnlijk zal de kwaliteit, transparantie en relevantie van dergelijke beleidsinstrumenten steeds meer onderwerp van Rekenkameronderzoek worden.

Thematische beleidsvelden

Als gevolg van de ontwikkelingen in de ICT vervagen de grenzen tussen departementen. Er ontstaan steeds meer autonome netwerken en samenwerkingsverbanden, die integraal beleid ontwikkelen en verantwoordelijk zijn voor meer thematisch gerichte beleidsvelden of informatiestromen.

Ook deze ontwikkeling heeft consequenties voor de onderwerpkeuze van de Rekenkameronderzoeken. Een object van onderzoek is straks wellicht niet langer een organisatie-eenheid, maar een informatiestroom.

Een vraag waarvoor de Rekenkamer zich dan geplaatst zal zien, is wie zij als verantwoordelijke bewindspersoon moet aanspreken.

«Vluchtige» wetten en regels

Wetten en regels die (zowel in Nederland als in Brussel) ontworpen worden op het gebied van de ICT, zijn op het moment dat ze in werking treden vaak al ingehaald door de feiten. ICT-ontwikkelingen gaan nu eenmaal sneller dan het maken van beleid. Een goed voorbeeld vormen de subsidieregelingen voor ICT-bedrijvigheid. Toen de regelingen er uiteindelijk kwamen, bleken ze nauwelijks te worden benut. Reden: de bureaucratie van een subsidieaanvraag duurt te lang voor bedrijven die steeds «in beweging» zijn, en de subsidies zijn vaak te gering om erop te wachten. Bovendien moeten bedrijven bij een subsidieaanvraag bedrijfsgeheimen prijsgeven en ook dat vormt voor menig ICT-bedrijf een te hoge drempel.

De Rekenkamer zal zich moeten bezinnen op de vraag in hoeverre zij op zinnvolle wijze onderzoek kan doen naar de opzet en werking van beleid dat zozeer aan slijtage onderhevig is. Is toetsing van inmiddels achterhaalde beleidsdoelen wel zinvol?

6.3 Controle van geautomatiseerde systemen

Ministeries gebruiken ter ondersteuning van hun bedrijfsvoering complexe, computergestuurde systemen. Het zijn systemen die alle bedrijfsprocessen, zoals de financiële en de personeelsadministratie, met elkaar verbinden.

In 2000 heeft de Rekenkamer in het kader van het jaarlijkse onderzoek naar het financieel beheer van de ministeries ook de automatisering van de departementen onder de loep genomen.

Informatiebeveiliging bij ministeries

Ministeries zijn sinds 1997 verplicht een informatiebeveiligingsbeleid en beveiligingsplannen te hebben. Ook moeten ze concrete maatregelen hebben getroffen voor de informatiebeveiliging. Als onderdeel daarvan moeten de ministeries voor alle geautomatiseerde systemen zogenoemde «afhankelijkheids- en kwetsbaarheidsanalyses» maken. Uit het onderzoek van de Rekenkamer bleek dat slechts vier ministeries deze analyses hebben afgerond.

Bij negen ministeries was bovendien de organisatie rondom de automatiseringssystemen niet op orde. En bij drie ministeries vertoonden ook begrotingsadministratiesystemen tekortkomingen. Het systeem van één ministerie vertoonde gebreken in de toegangsbeveiliging.

Bij de personeelsadministratiesystemen waren er nogal wat problemen met een veelgebruikt mutatieprogramma.

De Rekenkamer heeft er bij de departementen op aangedrongen dat zij actie ondernemen om de geconstateerde tekortkomingen weg te nemen en een adequate organisatie van de automatiseringsprocessen en geautomatiseerde systemen te waarborgen.

IT-auditors

Omdat de geautomatiseerde bedrijfsvoeringssystemen van de overheid zo groot en allesomvattend zijn, is het beheer ervan lastig. Er is grote behoefte aan garanties op het vlak van de betrouwbaarheid en beveiliging van deze systemen.

Zogenoemde «IT-auditors» kunnen daarover oordelen en adviseren. Bij de Rekenkamer werken tien universitair opgeleide IT-auditors. Zij doen onderzoek naar geautomatiseerde systemen bij de overheid en geven adviezen over kwaliteitsaspecten van geautomatiseerde systemen, zoals betrouwbaarheid, beveiliging, continuïteit, vertrouwelijkheid, efficiëntie en effectiviteit.

In internationaal verband ondersteunt de Rekenkamer andere nationale rekenkamers bij de ontwikkeling van de kennis en vaardigheden die nodig zijn om informatietechnologie te benutten en om IT-audits te verrichten (zie het hoofdstuk «Internationale activiteiten»).

6.4 Informatiehuishouding Rekenkamer

Wat de eigen informatiehuishouding betreft is 2000 een belangrijk jaar geweest voor de Rekenkamer. Er zijn extra gelden toegevoegd aan de begroting van de Rekenkamer om het gebruik van de ICT-mogelijkheden naar een hoger niveau te tillen.

De eerste stap was het realiseren van een uniforme digitale infrastructuur. Dat is in 2000 gebeurd. Alle Rekenkamermedewerkers die gehuisvest zijn op de departementen hebben daarmee ook toegang gekregen tot het centrale netwerk van de Rekenkamer, en daarmee tot diverse Rekenkamer-informatiesystemen en -faciliteiten, zoals de elektronische knipselkrant, het digitale archief van onderzoeksproducten van de Rekenkamer en verschillende interne media en databanken, zoals de vacaturedatabank voor de rijksoverheid.

Kamer van de toekomst

In 2000 is op het digitale netwerk van de Rekenkamer een discussieplatform geïnstalleerd onder de titel «De Kamer van de toekomst». Hier konden alle Rekenkamermedewerkers hun ideeën naar voren brengen over strategische onderwerpen als het publicatie- en communicatiebeleid van de Rekenkamer, mogelijke nieuwe producten van de Rekenkamer, informatie- en communicatietechnologie als onderzoeksobject en als onderzoeks-instrument, internationale activiteiten enzovoort. Tot half december hebben ongeveer tachtig medewerkers deelgenomen aan de discussie. Er zijn veel waardevolle ideeën naar voren gebracht.

Belangrijke conclusie is, dat voor de Rekenkamer de effectiviteit van haar werk centraal staat. De missie is immers niet het uitbrengen van onderzoeksrapporten, maar het verbeteren van het functioneren van de overheid en de daarmee verbonden organen en dat kan op vele manieren. Zo zou de Rekenkamer zich meer kunnen profileren als kennisorganisatie, meer korte onderzoeken gaan doen, deelnemen aan discussies in het publieke domein en meer communiceren met externe deskundigen en de organisaties waar ze onderzoek doet.

Met de tweede stap in de optimalisering van de eigen informatie-huishouding is eind 2000 begonnen. Het betreft de ontwikkeling van een aantal organisatiebrede op elkaar afgestemde informatiesystemen. Deze systemen moeten het primaire proces en de bedrijfsvoering gaan ondersteunen.

De Rekenkamer heeft in 2000 ook nagedacht over toekomstige investeringen in de informatiehuishouding. Gegeven de eisen die de huidige maatschappij stelt aan instituten als de Rekenkamer, wil zij «optimaal flexibel» zijn. Zij wil bijvoorbeeld betere mogelijkheden hebben om korte en snelle onderzoeken te doen. Daarvoor is nodig dat de Rekenkamer breed en snel toegang kan krijgen tot gegevensbestanden.

6.5 Rekenkamer als digitaal kenniscentrum

In 2000 zijn er vanuit de Rekenkamer veel initiatieven ontplooid waarbij informatie via de elektronische snelweg is gepubliceerd. Internationaal heeft de Rekenkamer zich geprofileerd met een website over milieuonderzoek door rekenkamers («environmental auditing»). Deze website, te vinden op het adres www.environmental-auditing.org, biedt informatie over onderzoeken op dit terrein van rekenkamers uit alle landen van de wereld.

Ook heeft de Rekenkamer een website gemaakt over het thema «lokale rekenkamers». Hiermee wil de Rekenkamer haar kennis op het gebied van lokale rekenkamers ontsluiten voor gemeenten en andere belangstellers.

De normenbank

De Rekenkamer heeft in 2000 gewerkt aan een geautomatiseerde «normenbank». In elk onderzoek van de Rekenkamer wordt de manier waarop de overheid haar werk doet afgezet tegen bepaalde normen. Soms zijn die normen duidelijk omschreven in wet- en regelgeving. In andere gevallen – bijvoorbeeld als het gaat om doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid – is dat minder duidelijk. Dan komen de normen in een meer creatief proces tot stand. Bij elk onderzoek overlegt de Rekenkamer van tevoren met de onderzochte organisaties over welke normen zij zal aanleggen.

In de databank die nu in ontwikkeling is, worden de normen die in Rekenkamer onderzoeken zijn gehanteerd, systematisch vastgelegd, samen met de oordelen die in deze onderzoeken zijn uitgesproken. Het wordt een soort institutioneel geheugen dat onderzoekers kunnen gebruiken wanneer ze met een onderzoek beginnen. De databank zal de consistentie binnen een onderzoek en tussen onderzoeken onderling en in de tijd ten goede komen. Begin april 2001 zal de digitale normenbank voor alle onderzoekers beschikbaar zijn.

Al deze initiatieven staan los van de «gewone» website van de Algemene Rekenkamer: www.rekenkamer.nl. Hierop zijn de persberichten van de Rekenkamer en de samenvattingen van uitgebrachte rapporten te vinden. Sinds maart 2000 kan ook de volledige tekst van deze rapporten vanaf de site gedownload worden.

Speciale aandacht was er in 2000 op de website voor de resultaten van het rechtmatigheidsonderzoek van de Rekenkamer over het jaar 1999, en voor publicaties over de nieuwe opzet van begrotingen en verantwoordingen (VBTB) die tegelijkertijd zijn uitgebracht.

De website heeft een Nederlandstalige en een Engelstalige versie. Vooral die laatste bevat vele «links» naar buitenlandse zusterinstellingen en andere organisaties die voor het werk van de Rekenkamer van belang zijn. Gemiddeld werd de Rekenkamerwebsite in 2000 op werkdagen door 85 bezoekers geraadpleegd; op weekenddagen door 30 bezoekers. Ten tijde van publicaties waren de bezoekersaantallen het hoogst: circa 115 bezoekers per dag. Een groot deel van de bezoeken aan de website komt van universiteiten en hogescholen.

6.6 Na 2000

Het jaar 2001 zal wat de ICT betreft voor de Rekenkamer in het teken staan van positiebepaling en strategieontwikkeling.

Wat gaan de verschillende ontwikkelingen die als gevolg van de ICT binnen het overheidsapparaat optreden, betekenen voor het onderzoek? Hoe gaat de Rekenkamer om met het gegeven dat onze overheid op steeds meer gebieden (zoals corruptiebestrijding en privacybescherming) onderdeel aan het worden is van een digitaal netwerk waarin nationale overheden met elkaar verbonden zijn? Hierover zal de Rekenkamer haar standpunt bepalen en op basis daarvan zal zij een ICT-onderzoeksstrategie ontwikkelen.

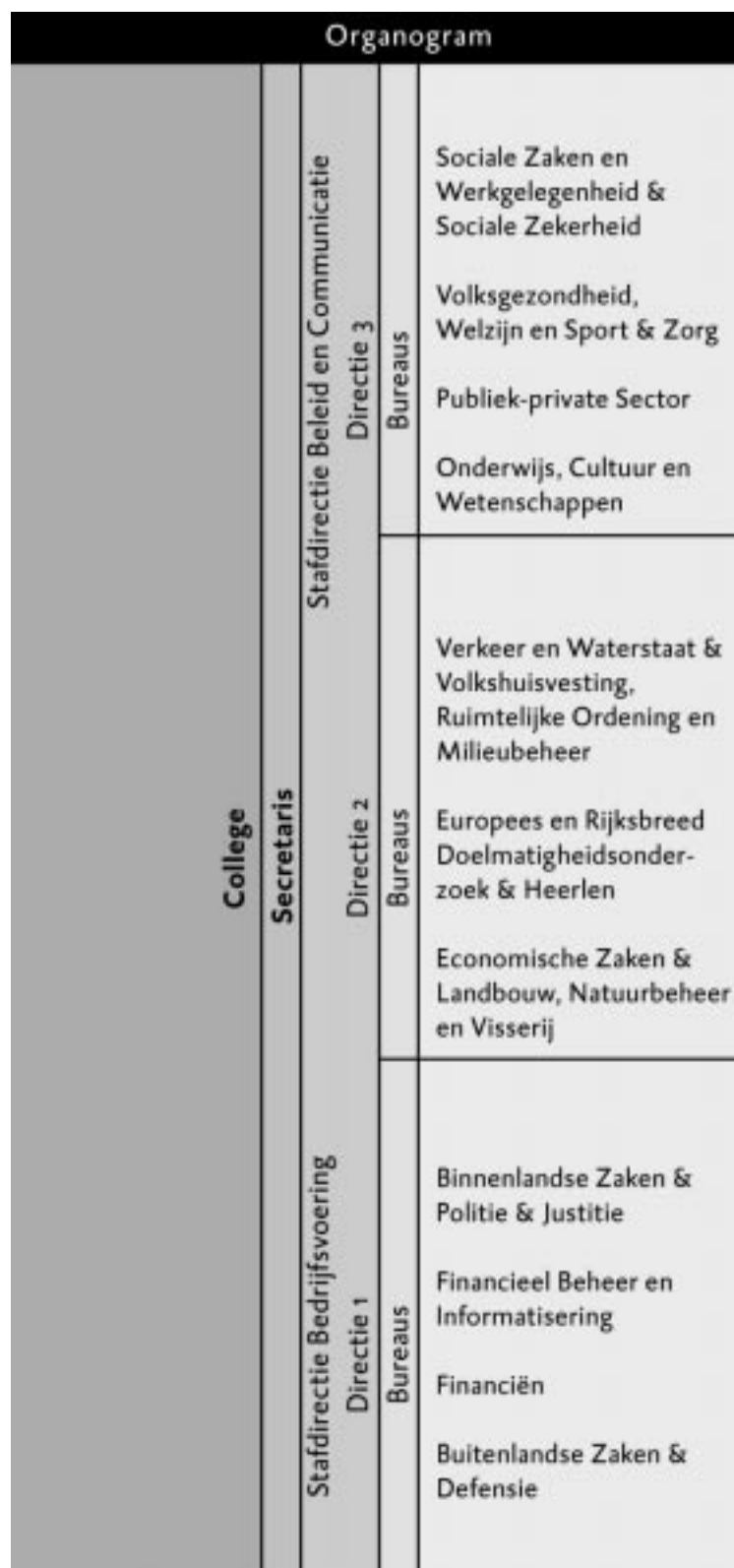
In 2001 zal ook gewerkt worden aan een nieuw informatiseringsplan, dat afgestemd is op de eisen van een steeds gevarieerder scala van effectieve producten.

De Rekenkamer ambieert voor het jaar 2001 bovendien een meer systematische en samenhangende aanpak als het gaat om de inhoud van de interne elektronische media.

Ten slotte zal worden gewerkt aan de centrale website van de Rekenkamer. Met de vernieuwde website wil de Rekenkamer haar expertise voor de buitenwereld verhelderen en toegankelijk maken.

7 BEDRIJFSVOERING

7.1 Organisatie van de Algemene Rekenkamer

Het College van de Algemene Rekenkamer telt drie leden, te weten drs. Saskia J. Stuiveling (president), drs. P. Zevenbergen en mr. dr. A.J.E. Havermans. Drs. B. Van Nes is lid in buitengewone dienst.

Het College opereert vanuit het beginsel van collegiaal bestuur. Dat neemt niet weg dat elk van de Collegeleden als rapporteur optreedt voor een deel van de onderzoeksbureaus.

Het College wordt bijgestaan door de secretaris, die de ambtelijke leiding heeft over de ruim driehonderd medewerkers van de Rekenkamer. Ook geeft hij leiding aan het managementteam, waarin naast de secretaris de directeuren van de drie onderzoeksdirecties en die van de stafdirecties zitten hebben. Het managementteam is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de ambtelijke organisatie en het onderzoek.

Mr. dr. Tobias Witteveen heeft van oktober 1994 tot maart 2000 de functie van secretaris vervuld. Hij is in maart benoemd tot voorzitter van het College van Toezicht Sociale Verzekeringen. Ter gelegenheid van zijn afscheid heeft de Rekenkamer een symposium georganiseerd over een thema dat hem na aan het hart ligt: private uitvoering in de sociale zekerheid.

Sinds maart 2000 neemt M.J. Winters RA de functie van secretaris waar. In het najaar van 2000 is begonnen met de werving van een nieuwe secretaris.

Samenstelling managementteam

Secretaris (wnd.)	M.J. Winters RA
Directie I (wnd.)	Drs. C. Vermeer
Directie II	Prof. dr. H. de Groot
Directie III	Mr. drs. P.E. Millecam
Stafdirectie Beleid en Communicatie	Mr. drs. H.P. Kuipers
Stafdirectie Bedrijfsvoering	O.B. van Nugteren MLD

Intern ontwikkelingstraject

Dit jaar is bij de Rekenkamer een intern ontwikkelingsproject gestart onder de naam *Met het oog op effect: meer dan onderzoek alleen*. Doel was de mogelijkheden te onderzoeken om de effectiviteit van het werk van de Rekenkamer bij haar doelgroepen te vergroten. Tot die doelgroepen behoren behalve de Tweede Kamer en de regering ook de instellingen waar de Rekenkamer onderzoek mag doen, en de belangengroeperingen die zich bezighouden met onderwerpen waarover de Rekenkamer rapporteert.

Een tweede doel van het project was om alle niet strikt onderzoeksgebonden activiteiten een volwaardige plaats naast het onderzoek te geven: het werkterrein van de Rekenkamer is groter dan het controleterrein. In een startbijeenkomst werden diverse mogelijke rollen voor de Rekenkamer geformuleerd – bijvoorbeeld de Rekenkamer als kenniscentrum, als netwerkorganisatie, als vraagbaak enzovoort. Alle medewerkers werden lid van een «toekomstteam» dat zo'n rol uitwerkte. In een tweede bijeenkomst werden de resultaten gepresenteerd. Een aantal concrete activiteiten kon al direct worden ingevoerd, zoals het ontwikkelen van een «lerende organisatie», het inbedden van monitoring in het onderzoeksproces, en het actief communiceren over onderzoeksbevindingen, nog voor ze zijn bewerkt tot een compact rapport. Vooral op projectniveau is daarmee een begin gemaakt. De ideeën zijn ook leidend geweest voor de opstelling van het werkprogramma 2001, dat meer omvat dan onderzoek alleen.

7.2 Algemene Rekenkamer als werkgever

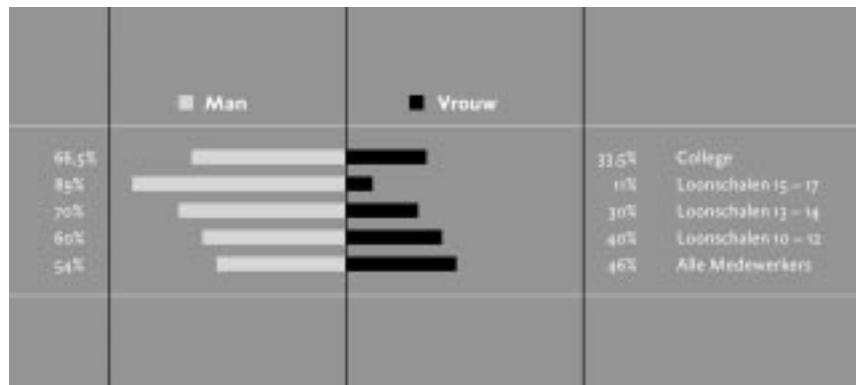
In 2000 had de Rekenkamer 318 formatieplaatsen (fte's), evenveel als vorig jaar. Niet de gehele formatie was opgevuld; gemiddeld 8 fte bleef onbezet. De overige formatieplaatsen werden verdeeld over 343 medewerkers.

Doelgroepenbeleid

Het meerjarenbeleidsplan voor Emancipatie, geschreven door het Ministerie van SZW, noemt voor de Rekenkamer een streefcijfer van 30 tot 35% vrouwen in de «top» in 2004. Op Collegeniveau is dit cijfer gehaald. In de regionen daaronder (loonschalen 15–17) ligt het percentage vrouwen met 11% ruim onder het streefcijfer van 30%. De bezetting van vrouwen in schalen 13–14 ligt op 30% (eigen streefcijfer is 40%) en in de schalen 10–12 op 40% (eigen streefcijfer is 40%).

Met 8,4% allochtone werknemers voldoet de Rekenkamer aan de norm die wordt gesteld in de wet, namelijk minimaal 7%. Het aandeel gehandicapte medewerkers is in 2000 gelijk gebleven: 3%.

Doelgroepenbeleid

Werving

Om het aantal medewerkers op peil te houden werden er in 2000 39 personeelsadvertenties geplaatst. Dit leverde 41 nieuwe medewerkers op. In 2000 vertrokken er 44 medewerkers. Ahtenvijftig medewerkers (16,7%) stroomden door naar een andere functie; dat is iets meer dan het streefdoel van 15%.

Bezetting en capaciteitsverdeling ambtelijk apparaat (exclusief College)

	1997	1998	1999	2000
Formatie	318	318	318	318
Gemiddelde bezetting in fte	302	309	317	310
Capaciteit ¹ onderzoeksdirecties	76%	76%	76%	74%
Capaciteit ¹ stafdirecties	24%	24%	24%	26%

¹ Op basis van formatie.

Loopbaanontwikkeling

De Rekenkamer heeft aandacht voor loopbaanontwikkeling: met 62% van de medewerkers zijn functioneringsgesprekken gehouden. Daarnaast is 4% van het beschikbaar aantal uren en 1,2 miljoen aan opleidingen besteed. Alle medewerkers hebben een cursus professionalisering gevolgd. In intervisieachtige activiteiten wordt de opgedane kennis levend gehouden.

Mobiliteit

Net als in eerdere jaren is ook in 2000 een *onderzoekersmarkt* gehouden. Doel is onderzoekers de gelegenheid te geven op tijdelijke basis deel te nemen aan een onderzoek bij een ander organisatieonderdeel. Er werden negentien onderzoeken gepresenteerd. Eenendertig medewerkers waren geïnteresseerd; zeventien van hen werden uiteindelijk geplaatst.

Arbeidsvoorwaarden

De arbeidsvoorwaarden bij de Rekenkamer zijn van deze tijd maar moeten dat ook blijven. Er bestaat de mogelijkheid om de 36-urige werkweek in te vullen in vier dagen van negen uur, er is een vervoersplan en een mogelijkheid voor kinderopvang. De wachtlijst voor kinderopvang die in 1999 nog bestond, is dankzij een hoger budget weggewerkt. De arbocoördinator heeft alle werkplekken bezocht en waar nodig het meubilair aangepast. De normen worden ook bij de departementale bureaus toegepast. Ook is het aantal EHBO'ers uitgebreid.

7.3 Communicatie

De Rekenkamer acht goede contacten met haar belangrijkste gesprekspartners van groot belang. Maar ook de interne communicatie krijgt bij de Rekenkamer veel aandacht. De mogelijkheden van inter- en intranet worden in toenemende mate benut.

Interne communicatie

Tijdens het project *Met het oog op effect; meer dan onderzoek alleen*, is de interne communicatie binnen de Rekenkamer uitgebreid. Zo werd een *digitaal discussieplatform* onder de naam «Kamer van de toekomst» geopend (zie het hoofdstuk «De virtuele wereld»). Het afgelopen jaar zijn er vijf «Forum Voorhout»-bijeenkomsten geweest. Dit zijn bijeenkomsten waarvoor een spreker van buiten de Rekenkamer wordt uitgenodigd om over een actueel thema de discussie los te maken. In 2000 zijn verschillende thema's aangesneden over relevante ontwikkelingen, die raken aan het werk van de Rekenkamer. De bijeenkomsten hadden een hoge opkomst (gemiddeld 40 personen). Uitschieter in opkomst was de bijeenkomst met Paul Frissen (75 personen) in Pulchri. In deze bijeenkomst stond diens boek *De Lege Staat* centraal. Hierin zet hij kanttekeningen bij het idee dat de staat nog steeds de centrale regisseur is van maatschappelijke processen. In het afgelopen jaar is tevens begonnen met de ontwikkeling van een nieuw en sneller intranet. De Rekenkamer wil toe naar een papierarme interne communicatie. Het interne medium *Argus* is al uitsluitend digitaal te ontvangen. *Ontwikkelaar*, een informatieblad over onderzoek, is zowel op papier als digitaal te ontvangen. Het personeelsblad *Reken maar* komt maandelijks op papier uit.

Externe communicatie

De belangrijkste doelgroepen van de Rekenkamer zijn de Tweede Kamer, de onderzochte organisaties en de pers. De Tweede Kamer en de

betreffende ministeries worden zowel schriftelijk met rapporten bediend, als mondeling door persoonlijke briefings geïnformeerd. De pers vroeg zo'n 84 keer om interviews met Collegeleden; 72 daarvan werden gehonoreerd. Het belangrijkste onderwerp was het onderzoek en de presentatie daarvan.

Het rapport *Beleidsinformatie Betuweroute* deed nogal wat stof opwaaien. Er werden meer kamervragen dan gebruikelijk gesteld. De boodschap uit het rapport *Inburgering en taalonderwijs allochtonen* kwam goed over in de media. Het rapport *Uitvoering destructiewetgeving* kwam toevallig uit op dezelfde dag dat er een nieuwe «BSE-koe» werd ontdekt. Het oordeel van de Rekenkamer over het toezicht en de uitvoering van de wetgeving werd breed uitgemeten. Dat Nederland het in vergelijking met andere landen goed doet, kwam minder aan de orde. Overigens is de Rekenkamer dit jaar begonnen met het stelselmatig evalueren van de media-belangstelling per project.

7.4 Kwaliteit en betrouwbaarheid

De Rekenkamer houdt de kwaliteit en de betrouwbaarheid van haar onderzoek in de gaten door te werken volgens duidelijk omschreven procedures en codes.

Kwaliteit

Het Handboek Algemene Rekenkamer (HANDAR) is intern voor iedereen digitaal beschikbaar. Alle interne procedures, van onderzoek tot en met personeelszaken, staan hierin beschreven. Ook een goede *codificatie* van het onderzoek is een kwaliteitsaspect. Al vele jaren hanteert de Rekenkamer in papieren vorm een overzicht van de gehanteerde normen in rapporten. Begin april 2001 zal een digitale «normenbank» voor alle onderzoekers beschikbaar zijn (zie ook het hoofdstuk *De virtuele wereld*).

Betrouwbaarheid

Het bestaansrecht van de Rekenkamer staat of valt ook met de betrouwbaarheid van haar werk. Al tijdens het onderzoek passen de onderzoekers hoor en wederhoor toe. De normen die de Rekenkamer hanteert, worden van tevoren met de onderzochte organisatie doorgesproken. Zodra een onderzoek afgerond is, wordt de nota van bevindingen naar de onderzochte partij gestuurd om die de gelegenheid te geven op het onderzoek te reageren. Het conceptrapport wordt ook nog ter commentaar naar de minister gestuurd. Na publicatie wordt elk onderzoek intern geëvalueerd.

Gedragscode

Rekenkamermedewerkers hebben in 2000 samen met het College een gedragscode ontwikkeld, die een aantal waarden uitdrukt die zij bij de realisatie van de Rekenkamermissie belangrijk vinden. In een gezamenlijke bijeenkomst werd de gedragscode gepresenteerd aan de medewerkers. Het gaat dan onder meer om:

- professionaliteit;
- respect voor de opvattingen en eigenschappen van anderen; openheid en transparantie;
- sociale verantwoordelijkheid (met name het creëren van een veilig werkklimaat waarin pesten, intimideren, discrimineren en negeren geen plaats heeft);
- zorgvuldigheid met het gemeenschapsgeld waarmee we omgaan;
- onafhankelijkheid van anderen (vermijden van neventaken die strijdig zijn met hoofdtaken, afslaan van geschenken of gunsten die van invloed kunnen zijn op de oordeelsvorming);

- objectiviteit.

De gedragscode is een levend document, dat elk jaar wordt geëvalueerd en eventueel bijgesteld. Medewerkers die geconfronteerd worden met zaken die strijdig zijn met de gedragscode, kunnen terecht bij een vertrouwenspersoon Integriteit.

7.5 Tijdsbesteding

De tijdsbesteding is bekend uit de tijdsregistratie.

Tijdsbesteding onderzoeksdirecties

In %	1997	1998	1999	2000
Directe activiteiten	50	48	55 ¹ (47)	56
Ontwikkeling	22	23	16 ¹ (24)	16
Beheer	28	29	29	28
	100	100	100	100

¹ Vanaf 1999 wordt de tijd die is besteed aan ondersteuning en coördinatie en de tijd die is besteed aan overige activiteiten in binnen- en buitenland onder «Directe activiteiten» vermeld. Voorheen werd deze tijd bij «Ontwikkeling» gerekend.

Inzet van tijd voor onderzoek bij de onderzoeksdirecties

Soort onderzoek	Financiële verantwoording	Financieel beheer	Doelmatigheid	Totaal
1998				
Totaal	16%	25%	59%	19 400 dagen
Rijk	16%	16%	39%	71%
Instellingen en EU-geldstromen	0%	9%	20%	29%
1999				
Totaal	20%	47%	33%	21 100 dagen
Rijk	20%	22%	24%	66%
Instellingen en EU-geldstromen	0%	25%	9%	34%
2000				
Totaal	19%	39%	42%	20 500 dagen
Rijk	19%	17%	30%	66%
Instellingen en EU-geldstromen	0%	22%	12%	34%

Met één dag is bedoeld de bestede tijd in eenheden van acht uur, exclusief verlof en ziekte.

In 2000 is het aantal dagen besteed aan onderzoek lager geweest door een lagere bezetting.

7.6 De onderzoeken

De uitputtende lijst van onderzoeken en onderzoeksverslagen is opgenomen in de bijlage van dit verslag. Hieronder volgt een cijfermatig overzicht.

Aantal gepubliceerde onderzoeken naar soort van onderzoek

In onderstaande tabel staat tussen haakjes achtereenvolgens vermeld welk deel van het onderzoek is verricht bij instellingen op afstand van het rijk (RWT's) en, voor zover van toepassing, op EU-terrein.

Soort onderzoek	1997		1998		1999		2000	
Financiële verantwoording	24	(-)	24	(-)	25	(-)	25	(-)
Beheer (inclusief bezwaaronderzoek)	16	(2)	15	(1)	21	(4)	17	(8 + 1)
Doelmatigheid	25	(9)	21	(10)	16	(4)	12	(2 + 3)
Totaal	65	(11)	60	(11)	62	(8)	54	(10+4) ¹

¹ In 2000 lijkt er minder onderzoek te zijn gedaan, maar het cijfer wordt nadelig beïnvloed door het feit dat dit jaar meer onderzoeken in één publicatie zijn opgenomen.

Deze onderzoeken zijn deels gebundeld in het Rechtmatigheidsonderzoek (28) en deels als afzonderlijke rapporten deels (23) gepubliceerd als brief. Drie onderzoeken zijn uitgebracht als rapport aan de minister, met afschrift aan de Staten-Generaal.

De verschuiving die vanaf 1999 is opgetreden van doelmatigheids-onderzoek naar beheeronderzoek is het gecombineerde gevolg van de onderzoeksstrategie 1999–2004 en een herdefiniëring van deze onderzoekscategorieën.

7.7 Interne bedrijfsvoering van de Rekenkamer

De directie Bedrijfsvoering heeft het afgelopen jaar gewerkt aan een verdere professionalisering. Het management is ingevuld, en aan een goede ondersteuning op secretariael en beleidsmatig gebied wordt hard gewerkt. Uitgangspunt voor de directie is effectief en omgevingsgericht werken op de gebieden: Facilitaire Zaken, Financieel-Economische Zaken, Informatie en Documentatie, Informatisering en Automatisering en Personeelsmanagement.

Kennisbeheersing

Kennisbeheersing is voor de Rekenkamer een essentiële functie. De Rekenkamer kent een kwalitatief goed Informatie- en Documentatiecentrum (IDC). Door de ontwikkelingen op het gebied van internet en intranet verandert de rol van IDC. De kennisvraag is probleemgericht en de aard van de werkzaamheden ligt meer op informeren en attenderen. Daarop wil het IDC inspelen met de ontwikkeling van een goed informatie- en kennissysteem. Dat vraagt om een herkenbare informatiebalie, het stroomlijnen van de administratie en het herindelen en bewegwijzeren van de bibliotheek. Het IDC kan als informatie-intermediair optreden tussen alle digitale informatie en de onderzoeker. Het afgelopen jaar is een begin gemaakt met de nieuwe rol. Er zijn bijvoorbeeld bijeenkomsten georganiseerd waarin de dienstverlening van het IDC centraal stond.

Energie

Dankzij een producten- en dienstengids die zowel in papieren vorm als digitaal beschikbaar is, is nu voor alle medewerkers te achterhalen welke diensten de afdeling Facilitaire Zaken regelt. Een van die zaken is het opstellen van een Energiewerkplan met als doel het realiseren van 17% energiebesparing ten opzichte van 1989. Hierover heeft de Rekenkamer een convenant getekend met de Rijksgebouwendienst en NOVEM. Dit jaar zijn de klachten over de klimaatbeheersing op de vierde etage onderzocht. In de zomer lopen de temperaturen daar enorm op. Er is een ontwerp voor verbetering opgesteld. In 2001 zal daarmee worden begonnen.

Informatiesysteem voor dienstverlening

Dit jaar is een geautomatiseerd informatiesysteem ingevoerd, dat de dienstverlening moet optimaliseren. Het gaat dan over zaalreserveringen, inventarisbeheer, veiligheid enzovoort. Begin 2001 zal worden geëvalueerd of het systeem voldoet.

Huisvesting

Wat de huisvesting betreft hanteert de Rekenkamer sinds de nieuwbouw in 1996 de filosofie dat niet departementsgebonden werkzaamheden centraal worden verricht en dat departementsgebonden werkzaamheden op het departement worden verricht. Dit was dit jaar niet altijd haalbaar omdat er te weinig flexibele plekken in het centrale gebouw zijn. Dankzij het informatiesysteem facilitaire zaken is wel veel beter te overzien waar er werkplekken beschikbaar zijn.

7.8 Financiën

De Rekenkamer wordt betaald van gemeenschapsgeld en moet daarover natuurlijk verantwoording afleggen. De Rekenkamer dient haar ontwerp-begroting in bij de minister van Binnenlandse Zaken. Samen met alle andere begrotingen dient het kabinet deze in bij de Staten-Generaal. Deze geeft haar fiat aan het begrotingshoofdstuk «Hoge Colleges van Staat», waarvan de Rekenkamer deel uitmaakt.

Natuurlijk moet ook rijkscontroleur Rekenkamer gecontroleerd worden op de rechtmatigheid van haar uitgaven. De controlestructuur is als volgt: de Rekenkamer benoemt een interne accountant, die de jaarrekening en het gevoerde financieel beheer over een jaar controleert. De interne accountant rapporteert aan het Audit Committee. De departementale accountantsdienst (DAD) van het Ministerie van Binnenlandse Zaken gebruikt deze bevindingen, doet eventueel aanvullende controle en rapporteert aan de minister. De cirkel is rond als de Rekenkamer, in het kader van het rechtmatigheidsonderzoek bij alle begrotingshoofdstukken de controles van de DAD's reviewt en ook die van het Ministerie van Binnenlandse Zaken inzake de Hoge Colleges van Staat (waaronder de Rekenkamer zelf).

Daarbij zou het kunnen gebeuren dat de Rekenkamer stuit op tekortkomingen in het financieel beheer, waarover zij vervolgens bericht in haar rechtmatigheidsonderzoek. De Rekenkamer realiseert zich dat zij een voorbeeldfunctie heeft en probeert zich daarnaar te gedragen.

Uitgaven (x f 1 miljoen/euro)

	1998	1999	2000
Personele uitgaven	35,3 (16,0)	36,3 (16,5)	37,3 (16,9)
Wachtgelden	0,7 (0,3)	0,7 (0,3)	0,7 (0,3)
Materiële uitgaven	8,4 (3,8)	9,6 (4,4)	10,6 (4,8)
Incidenteel huisvesting	0,1 (0,0)	–	–
Totale uitgaven	44,5 (20,2)	46,6 (21,1)	48,6 (22,1)
Ontvangsten	1,3 (0,59)	1,1 (0,5)	1,3 (0,59)

Voor meer dan tweederde deel komen de ontvangsten uit extern gefinancierde projecten.

Personele en materiële uitgaven per fte

Uitgaven	1998	1999	2000
Gemiddelde personele bezetting (inclusief drie Collegeleden)	312 fte	320 fte	313 fte
Personele uitgaven per fte ¹	f 113 000	f 114 000	f 119 000
Materiële uitgaven per fte ²	f 27 000 (€ 12 250)	f 30 000 (€ 13 610)	f 34 000 (€ 15 425)

¹ exclusief wachtgelden

² exclusief bijzondere incidentele uitgaven huisvesting 1998

Integrale kostprijs van directe activiteiten

	1998	1999	2000
Totale uitgaven (x 1 miljoen) ¹	f 44,4 (€ 20,1)	f 46,6 (€ 21,1)	f 48,6 (€ 22,1)
Aantal directe dagen	19 400	22 800	22 200
Uitgaven per dag	f 2 289 (€ 1 038,5)	f 2 044 (€ 927,5)	f 2 190 (€ 995)

¹ exclusief bijzondere incidentele uitgaven huisvesting 1998; inclusief College

Over de afgelopen jaren is een stijging te zien in de uitgaven per dag. Deze stijging is te verklaren door loon- en prijsstijging, de invoering van de 36-urige werkweek, de stijgende gemiddelde bezetting en door een stijging van de inzet voor indirecte activiteiten en overige projecten in binnen en buitenland. Daarnaast is de automatisering op een structureel hoger uitgavenniveau gebracht. Met ingang van 1999 is er een nieuwe tijdreeks ontstaan door herdefinitie van de directe dagen.

I Rapporten aan Regering en Staten-Generaal en rapporten aan ministers, geordend naar behandelende kamercommissie*Vooraf*

De commissie voor de Rijksuitgaven fungeert als een belangrijke schakel tussen Rekenkamer en vakcommissies. Alle Rekenkamerrapporten en -rapportages gaan via deze Commissie naar de betrokken vakcommissie. De Rekenkamer biedt bij elk rapport dat zij aan de Tweede Kamer uitbrengt een briefing aan. Dit gebeurt via de Commissie voor de Rijksuitgaven; deze bekijkt welke vakcommissies geïnteresseerd zouden kunnen zijn, organiseert de briefing en zit de briefing voor. Enige tijd na het verschijnen van elk rapport verzamelt deze Commissie de vragen die kamerleden aan de Rekenkamer willen stellen naar aanleiding van het rapport en geeft ze door aan de Rekenkamer.

Vaste commissie voor Justitie

- *Integriteitsbeleid bij gevangenen*
Onderzoek naar het beleid bij gevangenen om integriteitsinbreuken door medewerkers te voorkomen of te bestraffen en naar het toezicht op de uitvoering van dit beleid door de Dienst Justitiële Inrichtingen en het ministerie.
Publicatiedatum: 19 april 2000
Aantal onderzoeksdagen: 262
ISBN 901209156 x
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 080
nrs. 1–2 brief en rapport
nr. 3 lijst van 15 vragen en antwoorden aan de minister van Justitie, vastgesteld 7 augustus 2000
nr. 4 lijst van 1 vraag en antwoord aan de Rekenkamer, vastgesteld 7 september 2000
<http://www.rekenkamer.nl/p101>
- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Ministerie van Justitie**
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 253
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127, nr. 12
<http://www.rekenkamer.nl/p102>
- *Opsporing en vervolging van fraude*
Onderzoek naar fiscale fraude, sociale-zekerheidsfraude en fraude waarvan bedrijven en instellingen het slachtoffer worden en niet de overheid.
Publicatiedatum: 14 december 2000
Aantal onderzoeksdagen: 610
ISBN 901209207 8
Tweede Kamer, vergaderjaar 2000–2001, 27 555
nrs. 1–2 brief en rapport
<http://www.rekenkamer.nl/p103>

* Deze aanduiding betekent dat het hier gaat om een publicatie die in eigen beheer is uitgebracht.

** Deze aanduiding betekent dat deze rapportage primair aan de betrokken minister is gezonden. De Eerste en Tweede Kamer ontvangen van deze rapportages een afschrift.

Vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties*
Publicatiedatum: 17 mei 2000

- Aantal onderzoeksdagen: 241
<http://www.rekenkamer.nl/p104>
- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van Koninkrijksrelaties*
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 45
<http://www.rekenkamer.nl/p105>
- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Provinciefonds**
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 6
<http://www.rekenkamer.nl/p106>
- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Huis der Koningin**
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 8
<http://www.rekenkamer.nl/p107>
- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Ministerie van Algemene Zaken**
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 47
<http://www.rekenkamer.nl/p108>
- *Rapporten bij de financiële verantwoording 1999 van de Hoge Colleges van Staat en het Kabinet der Koningin*
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 26
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127, nr. 16, nr. 4, nr. 8 en nr. 6
<http://www.rekenkamer.nl/p109>
- *Inburgering en taalonderwijs allochtonen*
Onderzoek op verzoek van de Tweede Kamer naar de besteding van budgetten voor inburgering van nieuwkomers en voor taalonderwijs aan allochtonen die al langer in Nederland wonen.
Publicatiedatum: 31 augustus 2000
Aantal onderzoeksdagen: 507
ISBN 901209199 3
Tweede Kamer, vergaderjaar 2000–2001, 27 275
nrs. 1–2 brief en rapport nr. 3 verslag algemeen overleg 14 september, vastgesteld 5 oktober 2000
<http://www.rekenkamer.nl/p110>

Vaste commissie voor Buitenlandse Zaken

- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Ministerie van Buitenlandse Zaken**
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 234
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127 nr. 10
<http://www.rekenkamer.nl/p111>
- *Gedetineerdzorg buitenland*
Onderzoek naar de zorg die het Ministerie van Buitenlandse Zaken verleent aan Nederlandse gedetineerden in buitenlandse gevangnissen.
Publicatiedatum: 5 oktober 2000
Aantal onderzoeksdagen: 446
ISBN 90 120 9201 9
Tweede Kamer, vergaderjaar 2000–2001, 27 430
nrs. 1–2 brief en rapport nr. 3 brief van de minister van Justitie 5 oktober 2000
<http://www.rekenkamer.nl/p112>

Vaste commissie voor Defensie

- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Ministerie van Defensie**
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 374
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127 nr. 24
<http://www.rekenkamer.nl/p113>

Vaste commissie voor Financiën

- *Verantwoording en toezicht bij rechtspersonen met een wettelijke taak*
Eerste onderzoek in een reeks onderzoeken naar:
 - de verantwoording door rechtspersonen met een wettelijke taak over de rechtmatigheid en het financieel beheer van het publieke geld dat zij uitgeven;
 - het toezicht dat de ministeries houden op de rechtmatigheid, het financieel beheer en de taakuitvoering bij deze instellingen.Publicatiedatum : 20 januari 2000
Aantal onderzoeksdagen: 2022
ISBN 903991701 9
Tweede Kamer vergaderjaar 1999–2000, 26 982
nrs. 1–2 brief en rapport
nr. 3 lijst van 22 vragen en antwoorden aan de regering, vastgesteld 26 april 2000
nr. 4 lijst van 10 vragen en antwoorden aan de Rekenkamer, vastgesteld 1 mei 2000
nr. 5 verslag algemeen overleg 30 augustus 2000, vastgesteld 20 september 2000
<http://www.rekenkamer.nl/p114>
- *Organisatie van beleidsevaluatie*
Onderzoek naar de wijze waarop ministers voldoen aan de wettelijke verplichting om hun beleid om de zoveel tijd te evalueren, waarbij vooral is gekeken naar de organisatorische infrastructuur voor de uitvoering van beleidsevaluaties.
Publicatiedatum: 30 maart 2000
Aantal onderzoeksdagen: 229
ISBN 901209154 3
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 065
nrs. 1–2 brief en rapport
nr. 3 lijst van 7 vragen en antwoorden aan de Rekenkamer, vastgesteld 16 juni 2000
nr. 4 lijst van 1 vraag en antwoord aan de regering, vastgesteld 19 juni 2000
nr. 34 verslag algemeen overleg 29 juni 2000, vastgesteld 10 juli 2000, verschenen onder kamerstuknummer 26 573
<http://www.rekenkamer.nl/p115>
- *Vermogensvorming bij instellingen op afstand van het Rijk (inclusief Handreiking in bijlage)*
Onderzoek bij 21 instellingen en negen clusters van instellingen naar de omvang van de eigen vermogens en voorzieningen en de verantwoording daarover door de instellingen.
Publicatiedatum: 30 maart 2000
Aantal onderzoeksdagen: 888
ISBN 901209155 1
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 066
nrs. 1–2 brief en rapport
nr. 3 verslag algemeen overleg 6 september 2000, vastgesteld 22 september 2000
<http://www.rekenkamer.nl/p116>

- *Rechtmatigheidsonderzoek 1999, algemeen deel**
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 3312
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 153
nrs. 1–2 brief en rapport
<http://www.rekenkamer.nl/p117>
- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Rijk.*
Publicatiedatum: 17 mei 2000
<http://www.rekenkamer.nl/p118>
- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Ministerie van Financiën**
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 334 (inclusief dagen voor Rfv «Nationale Schuld» en Rfv «Gemeentefonds»; zie hieronder)
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127 nr. 22
<http://www.rekenkamer.nl/p119>
- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van de Nationale Schuld*
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: zie Rfv «Ministerie van Financiën»
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127 nr. 22
<http://www.rekenkamer.nl/p120>
- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Gemeentefonds*
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: zie Rfv «Ministerie van Financiën»
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127 nr. 22
<http://www.rekenkamer.nl/p121>
- *Verantwoorden over beleid (inclusief handreiking)**
Onderzoek waarin de Rekenkamer voor acht beleidsterreinen bij vier departementen aangeeft waaraan de beleidsverantwoordingen in de volgende jaren zouden moeten voldoen.
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 534
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 26 573
nr. 24 brief inzake aanbidding
nr. 26 rapport Verantwoorden over beleid
nr. 28 lijst van 5 vragen en antwoorden aan de Rekenkamer, vastgesteld 16 juni 2000
nr. 30 lijst van 50 vragen en antwoorden aan regering vastgesteld 19 juni 2000
nr. 31 lijst van 9 vragen en antwoorden aan de regering, vastgesteld 19 juni 2000
<http://www.rekenkamer.nl/p122>
- *Beleidsprioriteiten 1999 en 2000**
Beoordeling van de wijze waarop de door de Tweede Kamer gevraagde informatie over beleidsprioriteiten in de financiële verantwoordingen 1999 is opgenomen, en inventarisatie van de toezeggingen van ministers over het opnemen van informatie over aanvullende beleidsprioriteiten in de financiële verantwoordingen 2000.
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 212
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 26 573
nr. 24 brief inzake aanbidding
nr. 25 rapport Beleidsprioriteiten 1999 en 2000
<http://www.rekenkamer.nl/p123>

- *VBTB-voorbeeldbegrotingen 2000**
Advies van de Rekenkamer op verzoek van het Ministerie van Financiën, in het kader van de overgang naar beleidsgeoriënteerde begrotingen, over opzet en inhoud van voorbeeldbegrotingen, aan de hand van de analyse van één beleidsartikel per begroting.
Publicatiedatum: 13 juli 2000
Aantal onderzoeksdagen: 321
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 26 573
nr. 32 brief bij aanbidding rapport
nr. 33 rapport
<http://www.rekenkamer.nl/p124>
- *Reactie voortgangsrapportage VBTB**
Visie van de Rekenkamer op de voortgang in het proces Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording aan de hand van de voortgangsrapportage van het Ministerie van Financiën.
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: niet als onderzoeksdagen geteld
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 26 573
nr. 24 brief inzake aanbidding
nr. 27 rapport Voortgangsrapportage VBTB
nr. 29 lijst van 11 vragen en antwoorden aan de Rekenkamer, vastgesteld 16 juni 2000
nr. 34 verslag bij algemeen overleg 29 juni 2000, vastgesteld 10 juli 2000
<http://www.rekenkamer.nl/p125>

Vaste commissie voor Economische Zaken

- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Ministerie van Economische Zaken*
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127 nr. 32
Aantal onderzoeksdagen: 182 (inclusief rfv Fonds Economische Structuurversterking)
<http://www.rekenkamer.nl/p126>
- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Fonds Economische Structuurversterking**
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: zie rfv «Economische Zaken»
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127, nr. 32
<http://www.rekenkamer.nl/p127>

Vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid

- *Verantwoord verslaggeven over sociale verzekeringen*
Beoordeling van de verslaggeving van uitvoeringsorganisaties in de sociale zekerheid en de zorg, aan de hand van een door de Rekenkamer ontworpen set richtlijnen. Deze richtlijnen zijn apart gepubliceerd in de handreiking *Verantwoord verslaggeven door rechtspersonen met een wettelijke taak*.
Publicatiedatum: 20 januari 2000
Aantal onderzoeksdagen: 851
ISBN 903991685 3
Tweede Kamer vergaderjaar 1999–2000, 26 981
nrs. 1–2 brief en rapport
nr. 3 lijst van 50 vragen en antwoorden aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, vastgesteld 22 mei 2000

nr. 4 lijst van 19 vragen en antwoorden aan de Rekenkamer, vastgesteld 6 juni 2000

<http://www.rekenkamer.nl/p128>

- *Controle en toezicht op ESF-subsidies*

Onderzoek op verzoek van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid naar de controle en het toezicht op de gelden uit het Europees Sociaal Fonds, bestemd voor bestrijding van langdurige werkloosheid (ESF3) en behoud van werkgelegenheid voor kwetsbare groepen (ESF4).

Publicatiedatum: 3 februari 2000

Aantal onderzoeksdagen: 389

ISBN 903991705 1

Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 26 995

nrs. 1–2 brief en rapport

nr. 3 verslag van een algemeen overleg 10 mei 2000, vastgesteld 24 mei 2000

<http://www.rekenkamer.nl/p129>

- *Toezicht op Arbeidsvoorziening***

Onderzoek naar het toezicht door de Directie Toezicht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid op de rechtmatigheid, het financieel beheer, de doelmatigheid van de bedrijfsvoering en het bereiken van de beoogde beleidsresultaten door Arbeidsvoorziening.

Publicatiedatum: 13 maart 2000 Aangeboden aan minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Aantal onderzoeksdagen: 171

<http://www.rekenkamer.nl/p130>

- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*

Publicatiedatum: 17 mei 2000

Aantal onderzoeksdagen: 286

Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127, nr. 39

<http://www.rekenkamer.nl/p131>

- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Spaarfonds AOW**

Publicatiedatum: 17 mei 2000

Aantal onderzoeksdagen: 280

Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127, nr. 39

<http://www.rekenkamer.nl/p132>

- *Beheer, controle en toezicht ESF 2000–2006***

Onderzoek op verzoek van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid waarin een oordeel wordt gegeven over het systeem van beheer, controle en toezicht, zoals dat geldt voor subsidies die op grond van het Europees Sociaal Fonds worden toegekend gedurende de programmaperiode 2000–2006.

Publicatiedatum: 16 november 2000

Aangeboden aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Aantal onderzoeksdagen: 107

<http://www.rekenkamer.nl/p133>

Vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

- *Kwaliteitszorg hoger onderwijs*

Onderzoek naar de vraag of het externe-kwaliteitszorgstelsel voor het hoger onderwijs de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen in staat stelt om de kwaliteit van het hoger onderwijs te monitoren en of de onderwijsinstellingen de aanbevelingen die dit stelsel oplevert daadwerkelijk uitvoeren.

Publicatiedatum: 17 februari 2000
Aantal onderzoeksdagen: 585
ISBN 903991707 8
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 010
nrs. 1–2 brief en rapport
<http://www.rekenkamer.nl/p134>

- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen**
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 243
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127 nr. 18
<http://www.rekenkamer.nl/p135>
- *Museale collecties van het rijk*
Onderzoek naar de stand van zaken in de registratie en de conservatie in voormalige rijksmusea, vergeleken met die in niet-rijksmusea, en het toezicht hierop door de verantwoordelijke ministers.
Publicatiedatum: 2 november 2000
Aantal onderzoeksdagen: 390
ISBN 901209202 7
Tweede Kamer, vergaderjaar 2000–2001, 27 470
nrs. 1–2 brief en rapport
<http://www.rekenkamer.nl/p136>

Vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport

- *Informatievoorziening klachtrecht en medezeggenschap patiënten zorgsector***
Onderzoek naar de informatievoorziening aan de minister over de werking van twee wetten die de rechtspositie van individuele patiënten versterken, namelijk de Wet Klachtrecht Cliënten Zorgsector en de Wet Medezeggenschap Cliënten Zorginstellingen.
Publicatiedatum: 28 april 2000
Aangeboden aan minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Aantal onderzoeksdagen: 603
<http://www.rekenkamer.nl/p137>
- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport**
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 286
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127 nr. 41
<http://www.rekenkamer.nl/p138>
- *Planning en indicatie AWBZ-voorzieningen*
Onderzoek naar de informatie die de Regionale Indicatie Organen aan het ministerie verstrekken over de zorgbehoeften van cliënten en de rol die deze informatie speelt in de overgang naar een vraaggestuurde planning van zorgvoorzieningen.
Publicatiedatum: 15 juni 2000
Aantal onderzoeksdagen: 292
ISBN 901209179 9
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 180
nrs. 1–2 brief en rapport
nr. 3 lijst van 27 vragen en antwoorden aan de regering, vastgesteld 2 oktober 2000
nr. 4 lijst van 9 vragen en antwoorden aan de Rekenkamer, vastgesteld 31 januari 2001
<http://www.rekenkamer.nl/p139>

- *Verantwoorde cijfers in de zorg*
Beoordeling van de financiële informatie die het Ministerie van VWS presenteert in het Jaaroverzicht Zorg op relevantie, juistheid en volledigheid.
Publicatiedatum: 14 september 2000
Aantal onderzoeksdagen: 615
ISBN 901209200 0
Tweede Kamer, vergaderjaar 2000–2001, 27 285
nrs. 1–2 brief en rapport
nr. 3 lijst van 22 vragen en antwoorden aan de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, vastgesteld 1 december 2000
nr. 4 lijst van 16 vragen en antwoorden aan de regering, vastgesteld 31 januari 2001
nr. 4 lijst van 16 vragen en antwoorden aan de Rekenkamer, vastgesteld 31 januari
<http://www.rekenkamer.nl/p140>
- *Bekostiging ziekenhuiszorg*
Onderzoek naar de wijze waarop budgetten over ziekenhuizen worden verdeeld en naar de vorderingen in de ontwikkelingen naar een nieuw verdelingsstelsel.
Publicatiedatum: 9 november 2000
Aantal onderzoeksdagen: 726
ISBN 901209203 5
Tweede Kamer, vergaderjaar 2000–2001, 27 490
nrs. 1–2 brief en rapport
<http://www.rekenkamer.nl/p141>

Vaste commissie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer**
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 193
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127 nr. 26
<http://www.rekenkamer.nl/p142>

Vaste commissie voor Verkeer en Waterstaat

- *Verdieping Westerschelde*
Onderzoek naar de voorbereiding en uitvoering van het verdrag tussen het Vlaams Gewest en Nederland over de verbetering van de toegankelijkheid van de haven van Antwerpen, waarvoor de vaarweg in de Westerschelde verruimd moet worden.
Publicatiedatum: 18 januari 2000
Aantal onderzoeksdagen: 225
ISBN 903991686 1
Tweede Kamer vergaderjaar 1999–2000, 26 980
nrs. 1–2 brief en rapport
nr. 3, lijst van 32 vragen en antwoorden aan de regering, vastgesteld 27 april 2000
nr. 4, lijst van 33 vragen en antwoorden aan de Rekenkamer, vastgesteld 8 mei 2000
nr. 5, brief van de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat over langetermijnvisie, 15 mei 2000
nr. 6, verslag algemeen overleg 6 september 2000, vastgesteld 11 oktober 2000
nr. 7, brief staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat eerste voortgangsrapport verdieping Westerschelde, 14 november 2000
<http://www.rekenkamer.nl/p143>

- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat*
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 279 (inclusief dagen voor rfv Infrastructuurfonds)
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127 nr. 29
<http://www.rekenkamer.nl/p144>
- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Infrastructuurfonds**
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 279 (zie rfv «Ministerie van Verkeer en Waterstaat»)
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127 nr. 29
<http://www.rekenkamer.nl/p145>
- *Beleidsinformatie Betuweroute*
Onderzoek naar de kwaliteit van de beleidsinformatie die ten grondslag heeft gelegen aan de besluitvorming over de Betuweroute, en naar de wijze waarop de beschikbare informatie is gebruikt in de besluitvorming.
Publicatiedatum: 22 juni 2000
Aantal onderzoeksdagen: 408
ISBN 901209180 2
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 195
nrs. 1–2 brief en rapport
nr. 3 brief minister van Verkeer en Waterstaat 21 juni 2000
nr. 4 lijst van 10 vragen en antwoorden aan de Rekenkamer, vastgesteld 27 juni 2000
nr. 5 brief van de minister van Verkeer en Waterstaat 28 juni 2000
nr. 6 verslag algemeen overleg 28 juni 2000, vastgesteld 21 augustus 2000
<http://www.rekenkamer.nl/p146>

Vaste commissie voor Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

- *Toezicht op Staatsbosbeheer*
Onderzoek naar de sturings- en verantwoordingsrelatie tussen het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en Staatsbosbeheer.
Publicatiedatum: 16 maart 2000
Aantal onderzoeksdagen: 115
ISBN 901209151 9
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 045
nrs. 1–2 brief en rapport
nr. 3 verslag algemeen overleg 30 mei 2000, vastgesteld 16 juni 2000
<http://www.rekenkamer.nl/p147>
- *Administration of arable area payments in the Netherlands, Sweden and England***
Onderzoek van drie rekenkamers naar de Europese Akkerbouwregeling, de grootste regeling uit het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de EU-landen.
Publicatiedatum: 20 april 2000
Aangeboden aan de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Aantal onderzoeksdagen: niet geteld als onderzoeksdagen
<http://www.rekenkamer.nl/p148>
- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij*
Publicatiedatum: 17 mei 2000

- Aantal onderzoeksdagen: 211 (inclusief dagen voor rfv «Landbouw-Egalisatiefonds» en «Diergezondheidsfonds»)
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127 nr. 36
<http://www.rekenkamer.nl/p149>
- *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Landbouw-Egalisatiefonds*
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 211 (zie rfv «Landbouw, Natuurbeheer en Visserij» en «Diergezondheidsfonds»)
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127 nr. 36
<http://www.rekenkamer.nl/p150>
 - *Rapport bij de financiële verantwoording 1999 van het Diergezondheidsfonds**
Publicatiedatum: 17 mei 2000
Aantal onderzoeksdagen: 211 (zie rfv Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en Landbouw-Egalisatiefonds)
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 127 nr. 36
<http://www.rekenkamer.nl/p151>
 - *Uitvoering destructiewet*
Onderzoek naar de vraag of de wet- en regelgeving voor de destructie van dierlijk afval de hele destructieketen bestrijkt en goed uitvoerbaar is en of het toezicht de risico's in de verschillende fasen van de destructieketen voldoende afdekt.
Publicatiedatum: 16 november 2000
Aantal onderzoeksdagen: 422
ISBN 901209204 3
Tweede Kamer, vergaderjaar 2000–2001, 27 495
nrs. 1–2 brief en rapport nr. 3 verslag algemeen overleg 22 november 2000, vastgesteld 19 december 2000
<http://www.rekenkamer.nl/p152>

Vaste commissie voor Europese Zaken

- *EU-technologiesubsidies*
Onderzoek naar de uitvoering van het Vierde Kaderprogramma, waarin de EU-technologiesubsidies voor 1994–1998 worden verdeeld, de rol van ministers en uitvoeringsorganisaties bij de voorbereiding en uitvoering van de programma's en het inzicht in de Nederlandse resultaten van deze subsidies.
Publicatiedatum: 7 december 2000
Aantal onderzoeksdagen: 879
ISBN 901209205 1
Tweede Kamer, vergaderjaar 2000–2001, 27 545
nrs. 1–2 brief en rapport
<http://www.rekenkamer.nl/p153>
- *EU-structuurfondsen: geld voor ontwikkeling en achterstanden*
Onderzoek naar de uitvoering van het EU-structuurbeleid in de periode 1994–1998 en naar de kwaliteit van de beleidsinformatie over dit beleid, waarbij de situatie in Nederland is vergeleken met die in andere EU-landen.
Publicatiedatum: 7 december 2000
Aantal onderzoeksdagen: 478
ISBN 901209206 x
Tweede Kamer, vergaderjaar 2000–2001, 27 546
nrs. 1–2 brief en rapport
<http://www.rekenkamer.nl/p154>

II Overige publicaties

- *Verslag 1999 en Onderzoeksprogramma 2000*
Publicatiedatum: 30 maart 2000
ISBN 90 120 91 53 5
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 064
nr. 1 brief
nr. 2 jaarverslag 1999
nr. 3 onderzoeksprogramma 2000
<http://www.rekenkamer.nl/p155>
- *Handreiking voor verantwoord verslagleggen door rechtspersonen met een wettelijke taak**
Publicatiedatum: 20 januari 2000
<http://www.rekenkamer.nl/p156>
- *Handreiking Verantwoorden over beleid*
Bijlage in het rapport *Verantwoorden over beleid*, 17 mei 2000,
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 26 573, nr. 26
<http://www.rekenkamer.nl/p157>
- *Handreiking Vermogensvorming door instellingen op afstand van het rijk*
Bijlage in het rapport *Vermogensvorming bij instellingen op afstand van het Rijk*, 30 maart 2000,
Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 27 066, nrs. 1–2
<http://www.rekenkamer.nl/p158>

De met een * gemarkeerde publicaties zijn te bestellen bij het Informatie- en Documentatiecentrum van de Algemene Rekenkamer:

telefoon (070) 342 41 18.

fax (070) 342 41 30

De publicaties die niet zijn gemarkeerd met een * zijn te bestellen bij de boekhandel of bij Sdu Uitgevers:

telefoon (070) 378 98 80

fax (070) 378 97 83